

Itä-Karjalan opettajat
opiskelivat Paltamossa
70 vuotta sitten

Heimopäivillä
juhlivat pääsäläiset
musiikkivieraat

Karjalainen Heimio

Kannen kuva: Prääsäläiset soittajat ja tanssijat esiintyivät Karjalan Sivistysseuran heimopäivillä Lahdessa opettaja Niina Barminan ohjauksessa. Nuorin oli 6-vuotias Danil Muhorin.

TÄSSÄ NUMEROSSA

-
- Denis Kuzmin: Ruho-alkuiset paikannimet viittaavat Rugojevien sukuun Kostamuksen seudulla** 36
-
- Jouni Kauhanen: Kainuun kansanopisto Itä-Karjalan opettajaleirin pitopaikkana 70 vuotta sitten** 41
-
- Vesa Rinkinen: Lakkautettu Akateeminen Karjala-Seura vietti 90-vuotisperinnejuhlaa** 45
-
- Aila-Liisa Laurila: Kirjoissa näkökulmia karjalaisuuteen: AKS:n TIE, Karjala keskellämme, Vienansinea** 46
-
- Aila-Liisa Laurila: Heimopäivät valitsi uuden puheenjohtajan ja esitteli karjalaista kulttuuria** 48
-
- Aila-Liisa Laurila: Kaija Paulin tikuttaa vienankarjalaisia villakintaita ja voi hyvin** 50
-
- Pekka Pamilo: Näin pelataan kyykkää aitoon karjalaiseen tapaan** 52
-
- Tuonilmaisiiin: Sakari Mattinen, Pekka Jalava, Maikki Mäkelä, Jorma Riikonen ja Aleksandra Rettijeva** 54
-
- Aila-Liisa Laurila: Kalevalan päivä vei karjalaisuuden K-citymarkettiin Tampereella** 57
-
- Eeva-Kaisa Linna: Puheenjohtajan palsta** 63

Karjalan Heimo

Karjalan Sivistysseura ry:n jäsenlehti ja äänenkannattaja

- Kieltä ja kulttuuria vuodesta 1906 -

Seura perustettiin 1906 nimellä Wienan Karjalaisten Liitto. Vuonna 1917 seuran nimeksi tuli Karjalan Sivistysseura ry. Seuran tarkoituksena on itä- ja rajakarjalaisen kielen ja kulttuurin vaaliminen sekä sivistystyön tekeminen. Seura pyrkii ylläpitämään karjalaista perinnettä ja heimohenkeä sekä lujittamaan karjalaista itsetuntoa.

Karjalan Sivistysseura ry:n jäseneksi pääsee jokainen hyvämaineinen kansalainen. Jäsenmaksuun sisältyy Karjalan Heimo-lehti. Tervetuloa jäseneksi, lehden tilaajaksi ja lukijaksi sekä karjalais-kalevalaisen kulttuurin harrastajaksi.

Lisätietoja seuran toiminnasta www.karjalansivistysseura.fi

ENSI NUMEROSSA

Seuraava Karjalan Heimo ilmestyy kesäkuun viimeisellä viikolla. Lehdessä kerrotaan taas silloin kiinnostavia juttuja karjalaisuudesta. Kyykkäsarjaan riittää vielä lisää osia ja Kostamuksen seudun historiasta kerto-

va juttu huipentuu kiinnostaviin nimitietoihin. Mitä muuta haluat lukea? Lähetä oma aineistosi päätoimittajalle viimeistään lauantaina 2. kesäkuuta.

paatoimittaja@karjalanheimo.fi

Karjalan Heimo

Vuonna 1906 ilmestyi lehden ensimmäinen näyttenumero nimellä Karjalaisten Pakinoita

Toimitus

Päätoimittaja: Aila-Liisa Laurila
Puhelin: 0400 755 907 tai 040 514 3351
Sähköposti: paatoimittaja@karjalanheimo.fi
Kirjeposti: Lapinkaari 20 B 23, 33180 Tampere
Internet: www.karjalanheimo.fi

Ulkoasu

Taitto: Peter Bange
Sähköposti: pbange@welho.com

Ilmestyminen

Lehti ilmestyy 6 kertaa vuodessa, kaksoisnumeroina. 93. vuosikerta.

Ilmoitushinnat (2011)

Takakansi 490 €, sisäkannet II ja III 450 €, 1/1-s. 430 €, 1/2-s. 300 €, 1/3-s. 235 €, 1/4-s. 185 €, 1/6-s. 140 €, 1/8-s. 115 €

Mediakortti (pdf)

www.karjalanheimo.fi

Ilmoitusaineiston toimitusosoite

paatoimittaja@karjalanheimo.fi

Lehden tilaaminen ja osoitteenmuutokset

Karjalan Sivistysseura ry
Osoite: Luotsikatu 9 D, 00160 Helsinki
Puhelin: (09) 171 414
Telefax: (09) 278 4765
Sähköposti: toimisto@karjalansivistysseura.fi
Internet: www.karjalansivistysseura.fi
Toimisto palvelee: ti ja to klo 10-15, heinäkuussa suljettuna.

Tilaushinta / jäsenmaksu (2011)

Lehden tilaushinta on 40 € / vuosi.
Yhdistyksen jäsenmaksu on 32 € ja lehti sisältyy jäsenetuna jäsenmaksuun.

Pankkiyhteys

Sampo Pankki 800015-61719
IBAN: FI92 8000 1500 0617 19
BIC/SWIFT: DABAFIHH

Toimitusneuvosto

Senni Timonen, puheenjohtaja
Max Arhippainen, Tapio Hämynen,
Tuula Koski, Pekka Laaksonen,
Aila-Liisa Laurila, sihteeri

Julkaisija

Karjalan Sivistysseura ry
Internet: www.karjalansivistysseura.fi

Painopaikka

Libris Oy

Oikeudet muutoksiin pidätetään.

ISSN 0449-8828

Helsingissä 15 huhtikuuta 2012

Virpomisvitsat ikonin takana

Karjalan Sivistysseuran vuosikokoukseen Lahdessa osallistuneilla oli mahdollisuus viettää palmusunnuntaita yhteisen kulttuuriperinnön äärellä. Heimopäivät olivat erinomaisen hyvin järjestetyt juhlat, mutta ehkä pääsiäisen perinnettä olisi ollut mahdollisuus tuoda hiukan enemmän esille päivien aikana.

Kokousta pidettiin ortodoksisen seurakunnan tiloissa ja moni ehti käväistä myös viereisessä kirkossa joko vigiliassa lauantaina tai aamupalveluksessa palmusunnuntaina. Lauantai-iltana kirkossa siunattiin kolme suurta korillista toinen toistaan värikkäämmiin ja taidokkaammiin koristeltuja virpomisvitsoja. Myös suuri kasteastia oli täynnä suloisia pajunkissoja, joita pappi sitten jakoi kirkkovielle palveluksen lopussa. Itse sain kouraani peräti seitsemän sievää vitsasta. Lisäksi ostin myyjäisistä oikeoppisesti kolmihaaraisen ja kreppipaperikukin koristellun kirkossa siunatun virpomisvitsan.

Virpomisvitsat kuuluu karjalaisen perinteen mukaan säilyttää helatorstaihin eli Kristuksen taivaaseen astumisen juhlan aattoon asti. Helatorstai on 17. toukokuuta ja pidän siis siihen asti vitsani tallessa koti-ikonin takana. Sen jälkeen siunatut vitsat pitää hävittää polttamalla. Luopuminen tarkoittaa vertauskuvallisesti sitä, että opetuslapsetkin joutuivat luopumaan Jeesuksesta hänen astuessaan taivaaseen 40 päivää pääsiäisen ylösnousemuksen jälkeen.

Palmusunnuntain aikaan taitettiin taas peistä siitä, onko oikein, että pienet lapset pukeutuvat noidiksi ja lähtevät virpomaan naapureita palkan toivossa. Ortodoksisen kirkon arkkipiispa Leo on ottanut tähän kantaa jo monena vuonna, ja hänen mielestään lasten toiminta on ikävää kerjäämistä. Kaikki eivät ole olleet hänen kanssaan samaa mieltä. Toisten mielestä lasten pitää saada uudistaa perinteitä ja toimia tämän päivän hengessä.

En paheksu lasten roolipukeutumista, mutta pidän sitä kyllä turhana palmusunnuntain perinteenä. Pelkkä virpominen sekä onnen ja terveyden toivottaminen tulevaisuudeksi onnistuu ihan hyvin tavallisissa vaatteissa. Omassa talossani lapset ovatkin jo siirtäneet "pukeutumiskerjäämisen" syksyllä vietettävän pyhäinpäivän yhteyteen. Halloweenin aikaan ovellani käy peikon ja paholaisen näköisiä pikkuihmisiä pyytelemässä karkkia, ja annan sitä heille tietenkin mielelläni ja hymyssä suin.

Karjalaiset perinteet kannattaa pitää aitoina ja puhtaina. Miksi sekoittaa asioita, kun on mahdollista ottaa käyttöön aivan uusia tapoja!

AILA-LIISA LAURILA

päätoimittaja

Karjalan kirjailijan Jaakko Rugojevin muistojen mukaan hänen perheensä esi-isä oli Ossipaini Timo sukunimeltään Rugojev, joka asui ensin Kostamuksen Jyrkilässä ja sitten asettui asumaan seitsemän kilometrin päähän Kostamuksesta Suojärven rannalle.

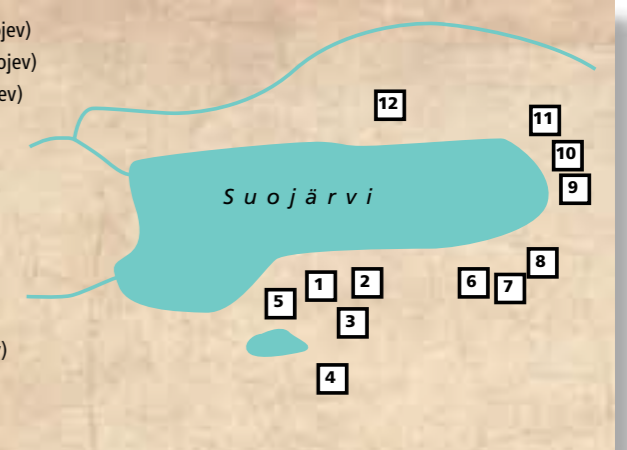
Miitreisen talo on muisto vanhasta Kostamuksesta.

Osa 2

Sukujen nimet kertovat historiaa

1. Timon Akima/Miikkula (Rugojev)
2. Timon Vassilei/Makarie (Rugojev)
3. Timon Ort't'o/Simana (Rugojev)
4. Vatasen Mikittä (Vatani)
5. Srannikkala (oli maitoaitta ja siinä eli 4 vanhauskoista naista)
6. Prokkosen Jeusei (Vatani)
7. Prokkosen Mikko (Vatani)
8. Prokkosen Miihkaili (Vatani)
9. Mikittäsen Juakko (Peksujev)
10. Mikittäsen Ort't'o (Peksujev)
11. Tanilaisen Mikko (Peksujev)
12. Läjky Oleksei (Ljavkujev)

Kostamuksen kylä syntyi 1600-luvun keskivaiheilla

••• Rugojevin suvussa elää perimätieto, että suku asettui ensin asumaan seitsemän kilometrin päähän Kostamuksesta Koivajärven eteläpään, jossa nykyäänkin Koivajärvessä on Ruhol'anniemi, Ruhol'ansalmi ja Ruhol'ansuari.

Perimätieto todistaa lisäksi, että Rugojevien alkuperäinen sukunimi on ollut Ruho(ni), eikä Ryhäni, kuten esimerkiksi tutkija Matti Pöllä on oletanut. Myöhemmin Ruhoset siirtyivät Kostamukseen ja asuivat perinteisesti Jyrkilässä, missä vuonna 1928 oli kahdeksan taloa.

Sukutarina kertoo, että Ruhoset ovat tulleet Vunaan Iisalmesta vuoden 1718 jälkeisinä vuosina. Jyrin veli Hariton Gerasimov Rugojev (syntynyt noin 1732) muutti asumaan Kostamuksesta Kenttijärveen (Kenttijärvessä on myös Ruhol'anniemi), ja hänen nuorimman Kirilä-poikansa jälkeläisille sukunimek-

si tuli Kirillov.

Kenttijärven Kirjanaisilta eli Kirilloveilta tallennetun perimätiedon mukaan suku on tullut Vunaan Karjalan Kannakselta. Tämä kertoo mahdollisesti Rugojevien suvun historiasta ennen muuttoa Iisalmeen.

Ruhosten mahdollisiin asumapaikkoihin historian eri vaiheissa voivat viitata taas Vienassa tallennetut Ruho-alkuiset paikkanimet: esimerkiksi Ruhonranta (ammoonin huuttori) (Uhtuan Alajärvi) ja Ruhonlambi (Vitsataipaleen Kälkäjärvi).

Edellä mainitut Ruhol'a-alkuiset paikkanimet osoittavat, että Rugojevin en-

« La-loppuiset kylännimet ovat vanhinta historiaa

simmäinen asumapaikka Vienassa tunnettiin juuri Ruhol'a-nimellä. Sukutilan nimi muodostui saman mallin mukaan kuin muutkin Kostamuksen -la-loppuiset alkukylien nimet (Vatala, Pöksylä). Tämän perusteella voi olettaa, että -la-loppuiset sukuun viittaavat kylännimet edustavat Kostamuksen vanhinta kylännimien kerrostumaa.

Sen todistaa myös vielä yksi -la-johdinta sisältävä paikannimi, joka on Kostamusjärven olevalle Hukkalanniemi. Asiakirjassa vuodelta 1679 kylässä mainitaan Gukkojev-suku, jonka alkuperäinen muoto on kiistatta Hukka tai Hukkani.

Kylän historiasta tiedetään, että myöhemmänä aikana ei tätä sukua kylässä enää esiinny. Mainittakoon kuitenkin, että Hukkaset asuivat 1800-1900-luvulla esimerkiksi Rukajärven Miinoassa ja Vuokkiniemessä, missä mainitusta sukunimestä ei ollut tietoja valvontakirjassa vuosilta 1678-79.

Nimi tiedetään myös epäviralliseksi sukunimeksi tai liikanimeksi Vuokkiniemen Kivijärvellä ja Tollonjoella sekä Suijokjärven volostin Suijunvuoralla. Kaikki nämä kylät oli perustettu jo 1600-luvun lopun jälkeisellä kaudella. Tämän ohella Hukka-niminen suku on asunut myös Repolan Roukkul'assa.

Nimistön perusteella on mahdollista puhua tämän nimen vielä laajemmasta leviämisestä Vienassa ja sen naapurialueilla: vrt. Hukanlambi (Paanajärven Kurki), Hukansuo (Paanajärven Vuoksarvi) Hukkanniemi (Kontokin Akonlaksi), Hukannurmi (Jyskyjärvi), Hukanoja (Usmana), Hukanranda (Rukajärven Luvajärvi) ja Hukanvuara (Rukajärven Kiiwasjärvi).

Paitsi edellä mainittuja nimiä, Kostamuksen tienoilla on myös muita -la-loppuisia paikannimiä: vrt. Hinttula, Lassilanlampi, Mikkol'anvuara, Pahkalanlampi ja Rokkoilanjoki. Mielenkiintoisista niistä on Vatalanvuaran toinen rin-

Jaakko Rugojev Petroskoin opettajainstituutin kurssikavereiden kanssa: vasemmalta I. Jakovlev, I. Ivanov, V. Kirillov, J. Rugojev. Kuva riippuu seinällä Uhtuan koulussa.

nakkaisnimi - Hinttula, jonka pohjana on roomalaiskatolinen nimi.

Savossa esimerkiksi Hinttu-nimeä käytettiin sekä miesten (Heikki, Henriikki), että naisten (Henriikka) kansanomaisena nimenä. Nähtävästi Hinttula ei ole kovin vanha nimitys, koska Vatalanvuara-kylänosa on ilmestynyt vasta 1800-luvulla.

Voidaan olettaa, että jossakin vaiheessa joku Hinttu on voinut tulla Kostamukseen Suomesta esimerkiksi kotivävyksi. Se on hyvin todennäköistä, koska Kostamuksen historiasta tiedetään, että siellä asui vähintään kaksi Suomesta tullutta miestä.

Esimerkiksi Vatasen Matin Okun mies oli Kuopion läänistä muuttanut Pääkkönen, joka otti myöhemmin vaimonsa sukunimen ja joka tunnettiin kylässä Ruotsi-Matin nimellä. Myös Vatasen Puavilan Anni-vaimo oli toisen Kostamuksessa asuneen Ruotsi-Matin tytär.

Käännyttyään ortodoksiseen uskoon suomalaisten oli pakko muuttaa myös etunimi. Joku heistä on voinut olla Henriikki tai Heikki-niminen. Molemmat

miehet olivat naimisissa Vatasen suvusta otettujen naisten kanssa.

Muut -la-loppuiset nimet sisältävät miesten kreikkalaiskatolisten nimien variantteja: vrt. Lassi < Lazar' (Lasarus), Mikko < Mihail (Mikael), Pahka < Pahomij, Rokko(i) < Prokofij (Prokopius). Nykyään on mahdotonta ratkaista, mihin sukuun voidaan yhdistää paikannimissä esiintyvät mieshenkilöiden etunimet. Melko todennäköisesti paikannimet säilyttävät muistoa vuosina 1678-79 Kostamuksessa kirjattujen henkilöiden jälkeläisistä.

Asutusten nimeämisessä tapahtui muutos 1800-luvun keskivaiheesta lähtien. Alkuvaiheessa Kostamuksen alkukylien nimet perustuivat sukuun viittaaviin -la-loppuisiin kantatalojen nimiin. Kun suku kasvoi ja kantatalon ympärille ilmestyi uusia taloja, niin kantatalon nimitys (esimerkiksi Vatala) levisi koko kylän nimeksi.

Alkukyliä ympäröivät maat eivät enää pystyneet ruokkimaan kasvavaa asukasmäärää 1860-luvulla. Siksi Kostamuksen

tyi vuonna 1848, ja hänen Akima-esikoisensa vuonna 1872. On mahdollista olettaa, että muutto Suojärven rannalle tapahtui joskus 1860-1870-luvun vaiheessa. Näin tämä esimerkki todistaa, että -niemi-loppuinen asutusnimistö on melko myöhäinen ja kuvastaa alkuasutusten eli varhaisimpien kylien kasvua.

Tärkeänä tekijänä uusien siirtokylien synnystä oli 1800-luvun keskivaiheessa tapahtunut ilmaston lämpeneminen, mikä teki mahdolliseksi maanviljelyksen harjoittamisen vedenjakajilla ja vaaroilla. Juuri tästä syystä Kostamuksen ja yleensä Vienan Karjalan -vuara-loppuiset kylännimet ovat suurimmalta osaltaan nimenomaan 1800-luvun loppupuolelta. Kostamuksessa tällaisia ovat Elovuara, Kylmäsenvuara, Präkänvuara, Koivuvara, Vuara, Tiitanvuara ja Jyrkienvuara.

Pysähdytään lyhyesti myös muiden Kostamuksessa asuneiden sukujen mahdollisiin asuinpaikkoihin varastussodan jälkeisinä vuosina. Täydellistä varmuutta siitä tietenkään ei ole olemassa, mutta muutama vihje tästä löytyy Vienassa tallennetusta henkilö- ja paikannimistöstä. Olen täysin varma, että vuosina 1678-79 mainitut suvut eivät kadonneet jäljettömiin, vaan suurin osa niihin kuuluneista henkilöistä jäi eloon ja asettui asumaan muihin kyliin Vienassa tai naapurialueilla.

Asiakirjassa vuodelta 1678-79, paitsi jo mainittuja Peksujevia, Vadajevia ja Gukkojevia, esiintyy myös kahdeksan muuta suku- tai liikanimeä, joiden kantajat eivät ole asuneet myöhemmin aikoina Kostamuksessa. Heistä kaksi, Petruška Jurjev Kabrojev ja Andr'uška Nikkijev, kuolivat.

Samalla kuitenkin mainitaan, että Nikkini-nimisiä perheitä on asunut 1900-luvun alussa esimerkiksi Uhtuassa ja Vuokkiniemen volostissa. Kostamuksessa asuvien mieshenkilöiden joukossa on mainittu myös Ivaško Nikitin. Jos oletetaan, että kuollut Andr'uška Nikkijev ja Ivaško Nikitin (vrt. karj. Nikki on ven. Nikita) olivat sukulaisia keskenään, niin voidaan otaksua, että jommankumman 1900-luvulla Nikkini-nimisen suvun kantaisänä saattaa olla kostamukselainen Ivaško Nikitin. Tämä ajatus on kuitenkin hyvin kyseenalainen.

Kirjoitelmassa oli jo mainittu, että Naumka Pumalov lähti vuosina 1675-76

kylästä pois tietymättömästi. Voidaan kuitenkin olettaa, että lähdettyään pois Kostamuksesta hän perheineen on voinut mahdollisesti asettua asumaan ainakin joksikin ajaksi esimerkiksi tulevan Kiestingin volostin alueelle. Tiedetään, että Tuoppajärven sijaitsevat Puumalaiset-nimiset saaret, joiden nimen pohjana on epäilemättä edellä mainittu sukunimi.

Paikannimi todistaa mielestäni, että Puumalaini-niminen suku on asunut aikoinaan jossakin Tuoppajärven tienoilla ja ehkä suvun edustajat ovat olleet juuri vanhasta Kostamuksesta. Myöhemmin alkuperäisnimen jäätyä pois käytöstä sukua on voitu kutsua jollakin toisella nimellä.

Ilmiö on ollut hyvin yleinen Karjalassa, jos virallistamisen aikana 1800-luvulla kylässä käytetystä epävirallisesta sukunimestä ei tullut virallinen: vrt. Törhöni - Markkini - Markov (Tunkuan Markkizenvuara), Sipukkini - Riigoni - Grigorjev (Jyskyjärven Suopassalmi), Rokkani - Huotarini - Fjodorov (Kontokin Sappovuara) jne.

Muiden sukujen edustajat ovat lähteneet nähtävästi pakoon sotatoimia ja sodan jälkeisinä vuosina jäivät asumaan sinne, missä oleskelivat sota-aikana. Esimerkiksi Kuikin-sukunimen vastineena on Kuikka tai Kuikkani. Tämän nimisiä perheitä asui 1800- ja 1900-luvulla Vuokkiniemen Latvajärvellä ja Tollonjoella, Paanajärven Kurenkylässä ja itse Paanajärvellä, Uhtuassa, Kieretin Panovassa, Kiestingin Pinkasalmella sekä Vitsataipaleen Pilsjärvellä ja Prokko'l'assa.

Erästä asiakirjasta selviää, että vähän ennen vuotta 1597 myös Jyskyjärvenlää asui Stepanka Guikojev (< *Kuikka), joka on voinut lähteä myöhemmin asumaan pohjoisemmaksi, koska tämän nimisiä asukkaita ei enää Jyskyjärven tiedetä. Sitä paitsi Kuikka-niminen huuttori oli Kiitehenjärven rannalla Akonlahden tienoilla ja itse Kostamuksessa oli Kuikkavuara-niminen mäki (< *Kuikkavuara < *Kuikanvuara), joka olisi voinut olla aikoinaan Kuikinien eli Kuikkien sukutilana.

Venäjänsuomalaisen Guttojev-sukunimen vastine on epäilemättä Huttu tai Huttuni. Kostamukseen on kuulunut 1900-luvun alussa Huttuniemi-niminen yksinäistila, joka samoin kuin Kuikkavuara olisi voinut olla 1600-luvun loppupuolella Huttusien sukutilana.

Vienassa Huttuset asuivat esimerkiksi ►►►

Kostamuksen perustajia olivat siirtolaiset Käkisalmen Karjalasta ja Pien-Savosta

1800- ja 1900-luvulla Miinoassa, Akonlahden Teppanvuoralla ja Jehrimänvuoralla, sekä Vuokkiniemen Kivijärvellä, ja taas tätäkään sukua ei tunneta yllämainituissa kylissä ennen 1800-lukua.

Vuonna 1681 Paanajärven kylässä asui Gutojevin ruokakunta, ja sukunimen alkuperäinen muoto on nähtävästi myös Huttu(ni). Toisaalta jää nykyään epäselväksi, oliko Kostamuksen ja muissa kylissä asuneilla sukujen kantajilla yhteisiä sukujuuria?

Gettejev-sukunimi on palautettavissa alkumuotoon Höttöni (Höttö < ven. Hotei). Vuosien 1678-79-jälkeen tätä sukua ei Vienassa enää mainita, mutta samanniminen suku on asunut vielä 1900-luvulla Lentierassa ja Repolassa (vrt. Höttöni > Gettojev). On mahdollista, että suku lähti 1700-luvulla asumaan Repolan volostiin. Vuosina 1678-79 Kostamus kuului Repolan hallintopitäjään ja ehkä juuri sieltä suku on voinut alunperin muuttaa asumaan Vienan Karjalaan ja sitten palata takaisin.

Pellejev-sukunimen vastineeksi sopii sukunimi Pöllä. Samanniminen suku asui vuosina 1678-79 Akonlahden Munankilahdessa. Myöhemmin tätä sukua ei Kostamuksessa enää mainita, mutta ei kovin kaukana Ylä-Kuitin rannalla sijainneen Mölkkö-kylän nimistöön on tallennettu Pöllänlaksi ja Pöllänranta.

Itse Mölkkö mainitaan ensimmäisen kerran vuonna 1782 ja on mahdollista, että historian jossakin vaiheessa Pöllät olisivat voineet asua juuri siinä. Huomatukseen, että 1800- ja 1900-luvulla Mölkkössä asui ortodoksisesta ristimänimestä johdettu Nikitinin suku, jonka epävirallisena sukunimenä on voinut olla Pöllä. Mainittua sukua kutsuttiin kylässä Prokkoseksi, ja ehkä siitä syystä alkuperäinen sukunimi on voinut jäädä pois käytöstä 1900-luvulla eikä täten ollut tallennettuna (ks. myös Puumalaini). Asia vaatii kuitenkin jatkotutkimusta.

Budorov < *Buutora(ini)/Poutora(ini). Vaikka sukua ei enää mainita Kostamuksessa 1670-luvun jälkeisinä vuosina, pitää ottaa huomioon, että vuonna 1755 eräs suku- tai liikanimeltään Boutorai-

Vsemmalta: Santra Vasara, Nasto Vasara, Paro Remšu (Paron oma sukunimi oli Kivisalo, entinen Šujeva, syntynyt 1904).

nen kävi Vienasta Kajaanin talvimarkkinoilla. Tämä todistaa, että suku on asunut Vienassa vielä 1700-luvun puolivälissä, mutta mahdollisesti jossakin toisessa paikassa.

Tämän jälkeen tietoa Buudora/Poutora-nimisestä henkilöstä tai suvusta ei asiakirjoista enää löydy. Toisaalta on mahdollista, että suku on jatkanut asuun kuuluvia ihmisiä alettiin nähtävästi kutsua jollakulla toisella nimellä.

Butora on miehen epäkristillinen nimi, jota käytettiin myös liikanimenä. Sen pohjana on venäjänmurteinen sana, joka tarkoittaa nopeasti, äänekkäästi ja sekavasti paapattavaa ihmistä. Lisäksi on olemassa butorit'(буторитъ)-verbi merkityksessä 'tehdä jotain hitaasti'.

Aikaa myöten osa tämääntämisistä patronymisistä nimityksistä on muuttunut virallisiksi sukunimiksi, mutta toinen osa on saattanut muuttua jonkun toisen perheenjäsenen etunimen tai liikanimen käyttöön ottoa takia. Vienassa oli tavanmukaista, että nuorempaa sukupolvea kutsuttiin isän, vaarin tai jopa kaukaisemmankin perheenjäsenen etunimen tai liikanimellä: esimerkiksi Haikolassa 1870-luvulla asui Kalaskaini Vaske, jon-

ka isänä oli ollut vuonna 1775 syntynyt Jouhkon Kalaska (Galaktion Jefimov). Tästä syystä monet karjalaisten alkuperäiset suku- ja liikanimet ovat jääneet talentamatta.

Mainittakoon, että Buudora-niminen mieshenkilö asui 1800-luvun loppupuolella Repolassa. Axel August Borenius kävi hänen talossaan keräämässä runoja vuonna 1877. Talon isäntänä oli Huotarin Iivana eli Buudora Ne äine.

Jää kuitenkin epäselväksi, oliko Buudora Iivanan epävirallinen etu- vai liikanimi. Toisaalta tämä todistaa, että mainittu henkilönimi on ollut käytössä Karjalassa vielä 1800-luvun lopussa. Huomattakoon, että köllin eli lisänimen tyyppinen Bu(u)tora-sukunimi mainitaan myös Käkisalmen läänin karjalaisväestön keskuudessa 1600-luvun alussa.

Kostamuksessa asui 1900-luvulla myös muita sukuja. Esimerkiksi Tiitanvuoran asukkaat olivat Venehjärven Lesosia. Vuodelta 1921 Suojärvellä on asunut Kontokista kotoisin ollut Oleksi Läykkö (Aleksi Grigorjevich Lävkujev), joka muutti myöhemmin sukunimensä Laukaseksi.

Läyköt tulivat Kontokkiin Jyskyjärven Pizmalahdelta. Armas Otto Väisänen muistelmissa kerrotaan, että hän tapasi Vienassa vuonna 1918 miehen, jonka sukunimi oli myös Väisänen ja joka oli kotoisin Kostamuksesta.

On mahdollista, että tuo mies on ollut jonkun Väisäni-nimisen miehen jälkeläinen, joka on voinut tulla Kostamukseen kotivävyksi 1800-1900-luvun vaiheissa. Väisäset asuivat esimerkiksi Vienassa Kontokin Kenttjärvellä (virallisesti Jefremovat), Kontokin Niskajärvellä (virallisesti Hotejevat) ja Latvajärvellä. Sitä paitsi Repolan Koropissa on asunut Väizäne-niminen perhe, joka oli muuttanut sinne Nurmeksesta.

Lopuksi voidaan olettaa, että Kostamuksen kylä on syntynyt noin 1600-luvun keskivaiheilla. Sen perustajina ovat olleet nähtävästi siirtolaiset Käkisalmen Karjalasta ja Pien-Savosta.

Kostamuksen asutus kärsi kovasti rosvohöyökkäysten takia 1700-luvun alussa. Se parantui hitaasti 1800-luvun keskivaiheeseen mennessä, jolloin rupesi syntyään uusia siirtokyläjä sekä Kostamujärven rannoille että vaaroille. Samaan aikaan Kostamuksen asukkaita siirtyi asumaan myös viiden metsäjärven - Suojärven, Ahvenjärven, Juurikkajärven, Kurenjärven ja Puappalijärven rannoille.

DENIS KUZMIN

Itä-Karjalan opettajat opissa

Osa 1

Mieslahden leirillä

••• Kainuun kansanopisto on osa talvi- ja jatkosodan historiaa. Jatkosodan aikana joulukuusta 1941 kevääseen 1942 kansanopistolla oli itäkarjalaisille opettajille tarkoitettu uudelleenopetusleiri.

Oulujärven partaalla Paltamossa sijaitseva opisto oli talvisodan aikana Suomussalmen itäosista Neuvostoliittoon internoitujen ja kotimaahansa palautettujen siviilisoitavankien karanteeni- ja kuulusteluleiri.

Kansanopisto valikoitui opettajaleirin si-

joituspaikaksi, koska Kajaanin seminaari oli varattu sotasairaalaksi. Opiston sijainnin maaseudun rauhassa uskottiin helpottavan leirin valvontaa. Se sijaitsi noin 30 kilometriä Kajaanista Ouluun päin.

Lisäksi Mieslahdessa oli ollut vienankarjalaislähtöisiä asukkaita Karjalan kansan-

nousun ajoista lähtien, ja kylässä oli toiminut pakolaiskoulu lukuvuoden 1922-1923 ajan.

Opettajaleiri oli Itä-Karjalan Sotilashallintoesikunnan järjestämä (Itä-Karjalan SE). Käsky leirin perustamisesta annettiin

Neuvosto-opettajia uudelleen koulutettavina Kainuussa 1941-1942

10.12.1941. Itä-Karjalan neuvostojärjestelmän kasvattamista opettajista oli tarkoitus pätevoittää suomalaisia kansakoulunopettajia, jotta he voisivat suomalaiskansallisen aatemaailman omaksuttuaan palata opetustyöhön Itä-Karjalaan tai hakea Suomessa opettajavirkoja. Vuoden 1941 marraskuun loppuun mennessä sotilashallintoalueelta oli sopivia opettajia alustavasti kirjattu kaikkiaan 136.

Ensimmäinen koulutuksen suunnitelmuistio valmistui jo elokuussa 1941. Kajaanin seminaarin johtaja Martti Helan luonnoksen perusteella laadittiin työsuunnitelma marraskuussa 1941. Itseään selvyyttä Suomessa toteutettava opettajaleiri ei ollut. Sotilashallintokomentaja Väinö Aleksanteri Kotilainen sai neuvoteltua sisäministeriltä luvan opettajaleirin järjestämiseksi Suomessa.

Alun perin opiskeluaika oli tarkoitus jakaa 4-8 viikon valmistelu- ja seminaarileiriin, jonka aikana opettajaksi soveltuvat jatkaisivat opintojaan Kajaanin seminaarissa itäkarjalaisluokkana. Muutaman viikon valmisteluleiri osoittautui aikataulullisesti liian kunnianhimoiseksi, ja opiskelun valmistelemaa osiota jouduttiin pidentämään. Jo keväällä 1942 kävi selväksi, että opettajien jatkokoulutus tapahtuisi muualla kuin Kainuussa.

Opettajaleirille osallistui vieraalaisia, aunuksilaisia, lyydiläisiä, vepsäläisiä, inkeriläisiä ja suomalaissyntyisiä opettajia. Leiri alkoi 18.12.1941 ja päättyi viiden kuukauden kuluttua 22.5.1942.

Leirin valmistelutöihin osallistuivat edellä mainitun Martti Helan lisäksi Kainuun kansanopiston henkilökuntaa, lotia ja kyläläisiä. Suurimmillaan henkilökuntaan kuului 30 - toukokuussa 1942 heitä oli 26. Leiriä johti aluksi Hela, sittemmin maaliskuusta 1942 lähtien tohtori Matti Koskeniemi.

Ruokahuollosta vastasi leirin talousopettaja, jolla oli käytettävissään kaksi komennettua muonituslotta ja kuusi vuorottelevaa oppilasta. Oppilaat saivat sotavankien B-muona-annoksen, jonka lisäksi ostettiin Paltamon kansanhuoltolautakunnan ostoluvulla lisämuonaa, niin että oppilaat saivat kevyentyöntekijän muona-annosta vastaavan muonan.

Tammikuun lopulla lääkäri määräsi jokseenkin raskaiden työpäivien perus-

teella oppilaille pienen ylimääräisen voija maitoannoksen. Pyykinpesussa oli aluksi yksi, sittemmin kaksi pyykkäriä.

Opettajaleirille valitut 68 itäkarjalaisopettajaa saapuivat opiston johtaja Armas Anttilan johdolla junalla Joensuusta Mieslahden pysäkille joulukuussa 1941. Naisia oli 57 ja miehiä 11. Nuorimmat kurssilaiset olivat 17-vuotiaita ja vanhimmat 44-vuotiaita. Naiskurssilaisilla oli aviomiehiä puna-armeijassa, ja monella oli rintaman toiselle puolel-

le evakuoituja omaisia. Huoli omaisten kohtaloista painoi mieltä.

Tammikuun alussa vuonna 1942 opettajaleirillä oli 70 naista ja 13 miestä. Leiriläisten keski-ikä oli noin 22 vuotta. Vian piiristä oli yksi opiskelija, Maaselän piiristä yksi ja Aunuksen piiristä yhteensä 81 opiskelijaa: Vitelestä 8, Aunuksen alueelta 31, Vieljärveltä 12, Äänislinnan alueelta 8, Äänisenrannan alueelta 2, Soutjärven alueelta 10, Vaasenista 8 ja Terusta 2.

Kurssilaisia tuli lisää alkuvuodesta

1942. Koulutuksen jatkuessa kesätuon jälkeen Jämsässä koulutettavien joukkoon liittyi uusia entistä huolellisemmin valittuja opiskelijoita. Toisaalta tapahtui myös keskeyttämisä tai leiriltä poistamisia.

Opettajaleirille osallistujille lähtö Itä-Karjalasta oli hyppy tuntemattomaan, sillä leiriläisillä oli varsin sumea käsitys siitä, mistä uudessa opiskelussa oli kysymys. Leiri-sanalla oli paha kaiku. Pienet muona-annokset ja keho vaateustilanne lisäsivät epäluuloja.

Opettajaitejä huolestutti lasten siirtäminen lastenkoteihin. Huoltotilanne parani ajan mittaan muun muassa lahjoitusten avulla. Suurimman avun vaateustilanteeseen antoi Vako Oy:n toukokuussa 1942 tekemä 120 000 markan lahjoitus.

Mieslahdessa leiriläiset sijoitettiin opiston kaksikerroksiseen puurakennukseen. Neljä äitiä lapsineen (11) majoitettiin opiston naapurissa olleeseen professori Keräsen huvilaan, Veikkolaan. Lastenkoti kuitenkin lakkautettiin pian.

Lapset sijoitettiin perheisiin ja lastenkoteihin Kouvolaan ja Kuopioon.

Leiriläisten terveydentilassa ei ollut suuria ongelmia, mutta hammaslääkärinä tarvittiin useita kertoja. Tammikuun 1942 lääkärintarkastuksessa todettiin useilla leiriläisistä anemiaa ja hermostuneisuutta. Sairaalahoittoa sai sotasaaralassa kolme naisoppilasta ja yksi miesoppilas. Lisäksi yhtä naisoppilasta hoidettiin Tarinaharjussa. Yhden kurssilaisen karjalainen aviomies oli sotavankisairaalassa Kokkolassa.

Opettajaleiriläisten työpäivät olivat pitkät, vapaa-aikaa jäi niukasti ja liikkuminen oli rajoitettu opiston läheisyyteen. Opiston alueelta poistumiseen tarvittiin lupa. Muuten leiriläiset elivät kristillisen kansanopiston sisäoppilaitoksen sääntöjen mukaan ja tekivät normaali laitoksen arkeen kuuluneet työt.

Kerhoilla, urheiluriennoilla, konserteilla ja retkillä edistettiin ilmapiiriä. Mieslahdessa kävi myös vieraita. Muun muassa kenraalimajuri Vilman seurue vieraili 23.3.1942 ja vappuna Itä-Karjalan sotilashallintokomentaja V. A. Kotilainen. Nuorualla väliaikaisesti asunut kirjailija, vienankarjalainen Mikko Karvonen kävi niin ikään tapaamassa leiriläisiä. Itä-Karjalan sotilashallinnon ensimmäinen valistusosaston päällikkö Vilho Helanen vieraili Mieslahdessa kahdesti.

Valtaosa opettajaleirin opettajista oli kasvanut ja opiskellut Neuvostoliitossa. Kaikilla opettajaleirille tulleista ei ollut sanottavia edellytyksiä suomalaisen opettajatutkintoon sekä oli niitä, joiden poliittinen asenne oli kantona kaskessa. Mieslahden aikana muuhun hyödylliseen työhön siirrettiin 15 opiskelijaa ja kaksi oppilasta sijoitettiin seminaarijatkoo-pintojen sijasta paremmin sopivalle alalle.

Mieslahdessa esiintyi jonkinlaista poliittista liikehdintää. Vallankumousjohtaja Leninin kuolinpäivän (21.1.) vietosta kehittyi poliittinen mielenilmaus, kun suuri joukko naiskurssilaisista tuli aamiaiselle mustiin pukeutuneena. Leirin johto piti pukeutumista mielenilmauksena Suomea ja leiriä vastaan. Leirin päällikön nuhtelun jälkeen neljä naista tuli tunnustamaan taivutelleensa muita kurs-

Mieslahden opettajaleirin opettajat ja oppilaat keväällä 1942.

«« Opettajaleirille etsittiin jatkopaikkaa Itä-Karjalasta, mutta koulutus jatkui Jämsän kristillisessä kansanopistossa

silaisia mukaan mielenilmaukseen.

Radion kuuntelua rajoitettiin ja kurssilaisille vakuutettiin, ettei heillä olisi asemaa tulevassa Suur-Suomessa, jolleivät he luopuisi kommunismista. Muutakin oppositiota oli. Kaikkiaan poliittisista syistä leiriltä poistettiin yhdeksän oppilasta. 14.3.1942 poislähetetty tuomittiin sittemmin kenttäoikeudessa vuodeksi kuritushuoneeseen lentolehtisten jakamisesta.

Haukiperän sotavankileiriltä Mieslahteen tullutta kivijärveläistä naista (s. 1916) pidettiin puolestaan tyytymättömyyden levittäjänä. Miehistä vastarinnan kärjessä oli toverikunnan puheenjohtajaksi tammikuussa valittu 35-vuotias Alarik.

Osa leiriltä poistetuista palasi ”katumuksen” tehneenä. Näin tapahtui muun muassa Aunuksen Kotkajärveltä kotoisin olleen neidon kohdalla. Hänet poistettiin Mieslahdesta 14.3.1942, mutta hän palasi opintojen pariin kesäkuussa 1942. Jotkut kurssilaisista olivat venäläismielisiä. Eräs tällaiseksi syytetty opettaja ilmoitti 7.4.1941 ryhtyvänsä opiskelemaan. Mieslahdesta 20.2.1942 poistettu vuonna 1920 syntynyt aunuslainen opettaja palasi Jämsän leirille 6.9.1942 ”täysin muuttuneena”.

Matti Koskenniemi luonnehti toimintakertomuksessaan leirin alkuvaiheen haasteita: ”Neuvostoliiton kunnioittaminen osoittautui varsin vaikeasti horjuttavaksi.” Mieslahden leirin opposition keulahahmo lähetettiin kuulusteltavaksi Joensuuhun maaliskuun lopussa 1942. Miesopettajissa oli toki myös suomalaismielisiä ja Suur-Suomeen uskovia opettajia.

Opintoretket Kajaaniin ja Ouluun, aikaisempaa tarkemmat tiedot opiskelujajasta, viiden markan suuruinen päiväraha, omaisille maksettava huoltoraha (pienin oli 200 ja suurin 1 100 markkaa kuukaudessa), ja ruokahuollon kohentuminen ja kurssilaisien harrastus- ja virkistystoiminnan aktivoituminen sekä opetusharjoittelu Mieslahden kansakoululla vahvistivat suomalaiskansallisen ryhmän, myönteisesti leirin tavoitteisiin suhtautuneiden, asemaa. Myöhemmin toteutettu nimien suomalaistami-

nen palveli niin ikään kouluttajamaan tavoitteita.

Mieslahden johtokunta hyväksyi kylän kansakoulun antamisen opettajaleirin harjoittelukouluksi 1.12.1941. Johtokunta haki myös Paltamon kunnanvaltuustolta määrärahaa koulun opetusvälineistön parantamiseksi.

Harjoittelukoulua johti aluksi Kouluhallituksen kouluneuvos, kapteeni Alfred Salmela ja 13.2.1942 lähtien leirin musiikin opettaja Mauno Salminen.

Harjoittelukoulussa opettajaleiriläiset seurasivat ja avustivat opetustyötä, osallistuivat välituntivalvontaan ja pihaleikkeihin. He saivat myös pitää opetustuokioita. Työskentelyä arvioitiin pedagogisesti ja didaktisesti. Aika monen kohdalla arvioinnissa nousi päällimmäiseksi arkuus ja ujous.

Muun muassa eräs vuonna 1922 syntynyt opettaja siirrettiin Äänislinnan alueen esikuntaan toimistotöihin, koska hän oli syrjään vetäytyvä eikä hänellä ollut oma-aloitteellisuutta. Vuonna 1921 syntyneestä vepsäläisneidosta taas todettiin: ”Vepsäläiseksi erityisen aktiivinen ja pirteä – –.” Erästä aunuslaisesta leiriläistä (s. 1922) Koskenniemi luonnehti, että tällä oli miellyttävä, hymyilevä ja aurinkoinen suhtautuminen lapsiin.

Leirin päällikön mukaan Mieslahden leirin tulos oli kannustava. Koskenniemi kirjoitti viralliseen vuosikertomukseen: ”On todettu, että maailmankatsomuksellista, kasvatuksellista ja tiedollista esteistä huolimatta suuri osa leirille oppilaaksi otettuja ent. neuvosto-opettajia voidaan kasvattaa kunnollisiksi Suomen kansalaisiksi, jopa kouluttaa päteviksi kansakoulunopettajiksi.” – – . Tältä osalta voidaan Itä-Karjalan harvalukuista sivistyneistöä pelastaa Suur-Suomen yhteyteen”.

Jatkosodan aikana opettajavaihtoa oli myös toiseen suuntaan. Itä-Karjalaan värvättiin Suomesta kansakoulunopettajia. Mieslahden alakoulun varsinainen opettaja Helmi Janhonen siirtyi syksyllä 1942 opettajaksi Itä-Karjalaan. Seutukunnalta lähti Itä-Karjalaan valistustyöhön muitakin. Esimerkiksi Oulujoen niskalta Aleksi Väisänen, entinen Jeffri-moff (s. 1898 Vienan Kenttjärvellä), siir-

tyi opettajaksi Aunuksen lukuvuodeksi 1942–1943.

Kurssin päätyttyä Mieslahdessa lähdettiin opintomatalle Lapuulle ja Helsinkiin. Sitten kurssilaiset pääsivät käymään kotikonnuillaan Karjalassa. Kurssilaisten kirjeet leirin johtajalle kesällä 1942 kertovat, että matka oli kurssilaisille mieluinen. Käynti kotona Karjalassa oli psykologisesti tärkeä.

Opettajaleirille etsittiin jatkopaikkaa Itä-Karjalasta, mutta koulutus jatkui kesäkuussa 1942 Jämsän kristillisessä kansanopistossa. Syksystä 1943 kevääseen 1944 opettajaleiriläiset jatkoivat opintojaan Rauman seminaarissa.

Kaikkiaan leirillä ennätti opiskella toista sataa itäkarjalaista opettajaa. 37 kurssilaista sai kansakoulunopettajan pätevyuden heinäkuussa 1944. Kymmenen III ja IV osastojen opiskelijaa jatkoi vielä sodan jälkeen opintojaan Rauman ja Kajaanin seminaareissa. Kaikkiaan jatkosodan aikana opettajaleireille osallistuneista noin 50 valmistui kansakoulunopettajiksi.

Valikoitujen neuvosto-opettajien uudelleen koulutuksen lisäksi suomalaiset avasivat ripeästi kansakouluja, joihin värvättiin opettajavaihtoa Suomesta. Äänislinnan yhteislyseo aloitti syksyllä 1942.

Miehitetyn Itä-Karjalan nuorille järjestettiin myös kansanopistokursseja ja nuoria lähetettiin muihinkin suomalaisiin oppilaitoksiin. Ensimmäinen kansanopistokurssi aloitti Liperissä Siikasalmen maamieskoululla lokakuun lopulla 1941.

Opettajaleiriläisten lisäksi Suomen oppilaitoksissa opiskeli syksystä 1941 kevääseen 1944 yhteensä noin 1 050 itäkarjalaista nuorta. Itäkarjalaisten opettajien uudelleen koulutuksen lisäksi syksyllä 1943 aloitti Kuopion Pitkälähdessä inkeriläisopettajien esiseminaarikurssi, johon osallistui noin 50 opiskelijaa.

Perusopetusta (kansakoulu) ja Äänislinnan yhteislyseoita lukuun ottamatta Itä-Karjalan sotilashallinnon toimeenpaneman koulutuksen painopiste oli Suomessa.

JOUNI KAUKANEN

AKS:n perustamisesta tuli kuluneeksi 90 vuotta

Perinneyhdistys vaalii AKS:n muistoa

Akateemisen Karjala-Seuran perinneyhdistys järjesti AKS:n perustamisen 90-vuotisjuhlan 22.2.2012 Ostrobotniassa Helsingissä.

Juhlan tervehdyssanat lausui yhdistyksen puheenjohtaja, lääketieteen lisen-siaatti Olavi Larva ja juhlapuheen piti kenraalimajuri Kalervo Sipi. Tilaisuudessa esiintyi kuoro Kaaderilaulajat Matti Orlamon johdolla ja Kaartin soittokunta johtajanaan Raine Ampuja.

Juhlaillallisilla yhdistyksen sihteeri, professori Tapani Havia välitti heimotervehdyksen Veronika Pahomovalta, joka on lähtöisin Aunuksen Kuujärveltä. Hänen isänisänsä oli Väinö Pahomov, joka vuonna 1942 toi Karjalan nuorten tervehdyksen AKS:n täyttäessä 20 vuotta ja esitti heimotervehdyksen myös AKS:n 85-vuotisjuhlassa Ostrobotniassa vuonna 2007.

Helmikuussa pidettyä 90-vuotisjuhlaa edelsi lipunnaulaustilaisuus, jossa AKS:n perinneyhdistyksen lipun vihkimispuheen piti rovasti Jaakko Simojoki. Lippu on samankaltainen kuin taiteilija Toivo Vikstedtin suunnittelema alkuperäinen AKS:n lippu, joka on lahjoitettu Kansallismuseon haltuun.

Vuonna 1922 perustetun ja 1944 lakkautetun Akateemisen Karjala-Seuran (AKS) tavoitteena oli alkuaan Itä-Karjalasta Suomeen tulleiden pakolaisten avustaminen, mutta sittemmin myös kansallistunteen ja heimoaateen vaaliminen sekä maanpuolustustahdon kohottaminen.

1930-luvun loppua kohden järjestön aatemaailmassa vahvistuivat pyrkimykset kansalaissovun ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden edistämiseksi. Yhtenäisyyttä pidettiin tärkeänä maan-

AKS:n perinneyhdistyksen uusi lippu. Kuvassa lippua tarkastelevat yhdistyksen sihteeri Tapani Havia (oikealla) ja Raimo Nissinen. Kuva Jorma Ignatius.

puolustuksen kannalta. Karjalankannaksen linnoittaminen vapaaehtoisin talkoovoimin oli AKS:n ehdottama ja organisoima hanke.

AKS:n lakkauttamisen jälkeen oli jäsenten verkostona Kerho 22 -niminen epävirallinen yhdistys, joka rekisteröitiin vuonna 1958. Kerhon nimi muutettiin vuonna 2003 AKS:n perinneyhdistys ry:ksi.

Perinneyhdistyksen tarkoituksena on AKS:n perinteiden, suomalais-kansallisen hengen ja kulttuurin vaaliminen sekä kansallisen yhtenäisyyden lujittaminen. Yhdistys järjestää kuukausikokouksia esitelmien ja avustamatkoja Aunuksen Karjalaan ja Inkerinmaalle.

VESA RINKINEN

AKS oli hyvä yritys nostaa sivistyksen tasoa

••• Mikko Uola (toim.): AKS:n TIE. Akateeminen Karjala-Seura isänmaan ja heimoatteen asialla. Minerva Kustannus Oy. Akateemisen Karjala-Seuran Perinneyhdistys ry, Helsinki 2011. 416 sivua.

Akateeminen Karjala-Seura, AKS, on yksi tarunhohtoisimpia suomalaisia järjestöjä. Tarunhohtoisuudella tarkoitetaan sitä, että seuraan liittyy niin paljon erilaisia käsityksiä, oletuksia ja mielipiteitä, että nykyihmisen on vaikea hahmottaa, mikä tuo seura lopulta ihan oikeasti oli.

AKS oli virallisesti olemassa vain 22 vuotta, mutta sen vaikutus elää ajassa laajasti. Seuran juuret ulottuvat kauas historiaan ja latvat nousevat aivan viime aikoihin asti. AKS:n perustajien ihanteet kumpusivat 1800-luvun kulttuurihengestä, ja seuraan kuuluneiden korkeasti koulutettujen henkilöiden elämäntyö jatkui viime vuosikymmeniin asti, vaikka ajat muuttuivat.

Nyt, kun noista nimihenkilöistä lähes kaikki ovat siirtyneet autuaammille maille, on vihdoin uudelleenarvioinnin aika. Tutkija Mikko Uola julkisti toimitamansa tuhdin historiateoksen Helsingissä 20. syyskuuta 2011, joten innokkaimmat ja uteliaimmat ovat sen jo ehtineet hankkia ja lukea läpi. Teos antaa eväitä pohdinnolle.

Eri kirjoittajien artikkelit edustavat kolmea historianvaihetta, itsenäisyyden ensimmäisiä vuosikymmeniä, sotavuosia sekä kylmän sodan aikakautta. Kirjoittajien ote on tietokirjamainen, ei näkemys- tai mielipidepainotteinen.

Teoksen päänimessä kirjaimet ovat suuria versaalifontteja, eikä se kirjan kannessa näytä yhtä oudolta kuin tässä

arviossa. AKS:n TIE - Akateeminen Karjala-Seura isänmaan ja heimoatteen asialla -teoksen ilmeisenä tavoitteena on korjata ylipolitisoituneina aikoina tulleita vääriä leimoja.

AKS oli aikansa ilmiö, eikä sen arviointi hyväksi tai pahaksi 2010-luvun näkökulmasta ole mielestäni tarpeellista. Arvostan erityisesti seuran henkeä, joka pyrki nostamaan suomen kielensä asemaa niin ruotsin kuin venäjänkin paineen alla.

Akateeminen Karjala-Seura perustettiin 22.2.1922 ja lakkautettiin sotien

jälkeen 1944. Toisaalla tässä lehdessä on juttu sen 90-vuotisjuhlasta ja toinen teksti, joka kertoo itäkarjalaisten opettajien kouluttamisesta Suomessa. Nämä kertovat omaa kieltään historiasta, joka ei suostu vaipumaan kokonaan unhoon.

Joidenkin mielestä AKS kokosi yhteen sotaa ihannoivat röyhistelijät, joiden mielestä Suomen rajat oli vedetty väärään paikkaan. Ehkä näin, mutta esimerkiksi tohtori Martti Hölsän kirjoittama osuus Akateeminen Karjala-Seura ja Karjalan sivistystyö osoittaa, miten järjestelmällistä työtä seura teki 1940-luvun alussa Itä-Karjalan sivistysolojen hyväksi.

Hölsä siis kertoo tekstissään aiemmin väitöskirjatyössään käsittelemäänsä jatkosodan aikaista opetus- ja sivistystyötä miehitetyssä Itä-Karjalassa. Hölsä esittelee kiinnostavasti AKS:n jäsenten vaikutusta Itä-Karjalan hallintosuunnitteluun ja käytännön kenttätöihin.

Kirjan valokuvallisten kuvista täydentyy käsitys toiminnasta Itä-Karjalassa, mihin sini-valkoisia suomalaistunnuksia vietiin ilmeisesti sellaisella innolla, ettei alkuperäiselle karjalaisuudelle jäänyt kovin suurta jalansijaa. Karjalaisuuden perusteista oli toki perusoppia antamassa esimerkiksi Karjalan Sivistysseura.

Silti esimerkiksi luterilaisen uskonnon opetus haluttiin viedä alueelle voimallisemmin kuin alueen asukkaiden alkupeäinen ortodoksisuus olisi edellyttänyt. Väestön piti koota voimiaan yhteen saadaakseen oikeutta esimerkiksi tässä asiassa.

Erityisen mielenkiintoinen on sotahistorioitsija Matti Lukkarin ynnä muiden (ilmeisesti tähän osuuteen osallistuneet kaikki kirjan kirjoittajat) kirjoittama loppuosuus, jossa esitellään joukko tunnettuja seuralaisia Elias Simojoesta Arto H. Virkkuseen. Yhtenä mukana on Paavo Susitaival, jonka nuorempi veli oli Bobi Sivén. Hän toimi Repolan ja Porajärven nimismiehenä. Kunnat olisivat halunneet kuulua Suomeen, mutta Tarton rauhassa ne siirtyivät takaisin Neuvostoliittoon. Sivén ampui itsensä.

AKS juhli 20-vuotisjuhliansa Äänislinnassa 22.2.1942 teemalla Karjalassa tavataan. Juhlissa kaupungin komendantti Paavo Susitaival ennusti suurta tulevaisuutta Suomelle. Niinhän sitten on käynytkin, mutta ehkä hieman toisella tavalla. AKS lakkautettiin Suomelle vuonna 1944 sanellun välirauhansopimuksen perusteella.

AILA-LIISA LAURILA

Suomalaisen Karjalan muisto säilyy aina

Paavo Suoninen: Karjala keskelläämme. Pääkaupunkiseudun ja Karjalan vuorovaikutuksesta kautta aikojen. Pääkaupunkiseudun Karjalaiset ry Saarijärvi 2011, 206 sivua.

Suomen menettämän Karjalan ja sitä kautta kadonneen karjalaisuuden historiaa useissa teoksissaan käsitelleen Paavo Suonisen teos on yritys kertoa etenkin nuorelle polvelle, mitä karjalaisuus on, tai ainakin joskus oli.

Teos lähtee liikkeelle ammoisista ajoista, jääkaudesta, vanhimmista historiallisista löydöistä ja saamelaiden maasta. Kun 200 sivuun on mahduttettu lopussa maininta jopa kunniakäynnistä Karjalaan jääneiden vainajien muistomerkillä Hietaniemen hautausmaalla toukokuussa 2010, arvaa, ettei yhteen asiaan juuri syvennyttä.

Teos on läpileikkaus ja katsaus, josta Karjalan historian perusteet tuntevalle ei löydy mitään uutta. Vanhan kertauk-

essa on tietenkin se hyvä puoli, että asioita voi palauttaa mieleen nopealla selailulla.

Osittain teksti käy läpi melko pieniä yksityiskohtia kuten isänmaallisessa ja karjalaisessa hengessä vietettyjä juhlia viime vuosikymmeninä Suomessa. Vainutkaa, että kirjoittaja on halunnut dokumentoida jotakin sellaista, joka saattaa muuten vaipua täydelliseen unohtumiseen hurjaa vauhtia etenevässä ajassa.

Hyvän yhteenvedon lukija saa viime aikojen Karjala takaisin -toiminnasta, jonka suurin into näyttää taas viime vuosina laantuneen.

Jatkosota-osuuteen sisältyy jakso Vienan ja Aunuksen asioita varten perustetusta Itä-Karjalan sotilashallinnosta. Juuri tuo osuus on ainakin omassa kappaleessani lukukelvotonta. Tekstiä varjostaa kaksoiskuva ja painopaperi on rypyssä. Tällaista aineistoa ei saisi pai-

nosta päästä ulos!

Samoilla sivuilla käydään alareunassa läpi karelianismia ja Kalevalan historiaa. Taittoratkaisu on aika erikoinen ja kokonaisuutta sekoittava. Myös kirjan tekstityyppiin olisi voinut valita paremmin, jotta lukukokemus olisi miellyttävämpi.

Henkilöesittelyssä on kirjailija ja opettaja Iivo Härkönen. Hänenkin henkilöhistoriansa on monille entuudestaan tuttu, mutta lyhyt elämäkerta on sinänsä mukavasti kokonaisuutta täydentävä osuus Suonisen teoksessa.

Härkösestä kertova osuus on osoitus kirjoittajan mutkia oikovasta tyylistä. Tekstin mukaan Vienan Karjalaisten Liitto syntyi kuusamolaisen kauppiaan Paavo Ahavan aloitteesta ja Sivistysseura alkoi vuonna 1925 julkaista omaa lehteä, jonka nimeksi tuli Toukomies. Lehden päätoimittaja Iivo Härkönen julkaisi tekstin mukaan tutkimuksia ja yleissivistäviä kirjoituksia.

AILA-LIISA LAURILA

Vienansineä kuljettaa Vienan maisemissa

Aprillipäivänä vietettiin Suomussalmen Hietajärven perinnetalossa Runon ja runolaulun juhlaa, jossa onneltiin perinteentaitaja ja runolaulaja Jussi Huovista. Samalla julkistettiin toimittaja ja kirjailija Maija Myllykankaan Vienansineä -runokirjan uusi, laajennettu painos.

Runoilija Maija Myllykangas kertoi Hietajärven juhlassa runokirjansa synnyästä: "On mentävä ja eletävä runot. Vienassa annettiin muinoin kerjäläiselle leipä yöllä salaa kesseliin. Se oli tainoi miilostina, salainen armonanti. Ajattelen, että niin nämä runotkin minulle annettiin - hyvät ihmiset arjessaan ja tuuli kulkeissaan."

Suosittu runoteos Vienansineä ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1997. Maija Myllykangas on toimitannut useita kansanperinteeseen ja kulttuurihistoriaan liittyviä julkaisuita Suomessa ja Karjalassa. Virroilla Jäädyspohjan kylässä asuva Myllykangas on tuonut erityisesti esiin samassa kylässä aikoinaan

Syntymäpäivät Hietajärvellä. Juminko julkaisi Vienansineä toisen painoksen lahjaksi runolaulaja Jussi Huoviselle, jonka 88-vuotissyntymäpäivää vietettiin Suomussalmella Hietajärven Perinnetalossa palmusununtaina 1. huhtikuuta. Jussi Huovisen tyttärien järjestämään sydämelliseen juhlaan keräytyi rahvasta suuren pirtin täydeltä. Praasniekkatunnelmissa Jussi Huovinen ja Maija Myllykangas. (Kuvat Anna-Leena Rauhala, Ylä-Kainuu)

syntyneen Vienan kävijän ja kuvaajan I.K. Inhan elämäntyötä.

Uusi Vienansineä on raikas ja rauhoittava teos. Se vie ajatusmatkalle Vienaan ja on nautinnollista luettavaa kaikille niille, joille Vienan Karjala on tavalla tai toisella tuttu ja läheinen.

Runojen kautta voi nähdä maisemia ja tavata ihmisiä. Rivejä lukien voi liikkua paikasta toiseen ja keskittyä kuulemaan

tarinoita.

Runojen riveissä ei ole pisteitä eikä kovin monia huuto- eikä kysymysmerkkejä. Pilkut riittävät erottamaan toisistaan sanoja, jotka piirtävät mielikuvia ja kuljettavat ajatusta.

Vienansineä on pieni klassikko, joka todennäköisesti elää pitkään.

AILA-LIISA LAURILA

Eeva-Kaisa Linna on Karjalan Sivistysseuran uusi puheenjohtaja

••• Karjalan Sivistysseura sai uuden puheenjohtajan Lahdessa pidetyssä vuosikokouksessa 31. maaliskuuta. Karjalan Heimo kysyi Lohjalla asuvalta Eeva-Kaisalta kuusi kysymystä.

• *Onneksi olkoon, sinut valittiin Lahden vuosikokouksessa Karjalan Sivistysseuran puheenjohtajaksi. Millä mielellä aloitat uuden tehtävän?*

– Kiitos onnittelusta. Aloitan puheenjohtajana iloisella ja odottavalla mielellä, tottahan toki. Seura on tuttu minulle jo lapsuudesta, mutta 2000-luvulla sen toiminta on tullut minulle varsin läheiseksi. Varsinkin viimeisen vuoden aikana olen perehtynyt syvällisesti seurassa tehtävään työhön ja sen tavoitteisiin. Tunnistan sen vahvuudet ja myös ne asiat, joita pitää kehittää ja vahvistaa pystyäksemme yhdessä toteuttamaan seuran tarkoitusta ja tavoitteita jatkossakin. Isovanhempani Iivo ja Anna Kaukoniemi olivat aikoinaan Vienan Karjalaisten Liiton perustajia ja koen sen velvoittavan minua.

• *Äänestys oli tiukka, voitit yhdellä äänellä (29-30) vastaehdokkaasi Hannu Raulon. Vaikuttaako tämä jotenkin työhösi?*

– Seurassa on yli 1100 jäsentä ja vuosi sitten vahvasti uusiutunut hallitus. Siinä on joukko, jonka kanssa työtä tehdään. Haasteena näen seuran eheyttämisen.

• *Millaisia asioita pidät kaikkein tärkeimpinä KSS:n toiminnassa juuri nyt?*

– Tärkeintä tällä hetkellä on palauttaa keskinäinen luottamus ja hyvä yhdessä tekemisen ilmapiiri sivistysseuraan, juurruttaa hyvää hallintoa sekä vahvistaa taloudenpitoa. Tämä onnistuu vain vahvan eettisen toiminnan avulla. Seura on pitkään tehnyt arvokasta työtä, mutta ehkä nyt on

Opetushallituksessa työskentelevä Eeva-Kaisa Linna asuu Lohjalla ja harrastaa puutarhanhoitoa. Hän haluaa palauttaa yhdessä tekemisen ilmapiirin Karjalan Sivistysseuraan.

aika miettiä uutta kurssia. Nyt tarvitaan strategia, jossa linjataan ne keskeiset toimintamuodot, joiden avulla vahvistetaan toiminnan vaikuttavuutta. Näen myös, että toiminnan on uusiuduttava, mikäli haluamme joukkoomme nuoria aktiivisia toimijoita. Olen luottavainen, onhan strategian laatiminen kirjattu tämän vuoden toimintasuunnitelmaan.

• *Sivistysseuran hallitus ei kokenut muutoksia, millaisessa hengessä ja millaisten asioiden parissa uskot työnne seuraavaan vuosikokoukseen asti?*

– Olen vuoden mittaan saanut tutustua suureen osaan hallituksen jäseniä ja oppinut tuntemaan heidät toimintaan sitoutuneina, asioille omistautuvina, juuriaan arvostavina ihmisinä. Uskon, että tulemme työskentelemään hyvässä ja avoimessa

hengessä. Siinä puheenjohtajan paikka on kuvainnollisesti pyöreän pöydän äärellä, ei pöydän päässä. Hallinto- ja taloussäännöissä luonnostellut periaatteet on jo pitkälti hyväksytty ja ryhdymme työskentelemään niiden pohjalta. Ehkä alussa eniten muuttuu se, että vastuuta toiminnasta siirretään toimikunnille, joita on suunnitteilla uusikin. Strategian työstäminen vie aikaa, sen myötä toivon, että uskallamme hakea uutta kurssia, alkuperäisiä tavoitteita tietenkään unohtamatta. Maalia kohti voi edetä niin monella tavalla.

• *Millä tavalla haluaisit muuttaa tai kehittää seuran toimintaa?*

– Haluan seuran toiminnasta avointa ja läpinäkyvää, aitoa yhdessä tekemistä jäsenten ja alaosastojen kanssa, rajantakaisia karjalaisia kuunnellen. Pelisäännöt, jotka kertovat kaikille mitä tehdään ja miten toimitaan, tulevat hallinto- ja taloussäännön myötä ja sen myötä palautuu luottamus, jonka seurassa tulee vallita. Vuosikokouksessa valittu toiminnantarkastaja varmistaa jäsenille sen, että toiminta on tarkoituksenmukaista.

• *Kerro vielä, millainen henkilö olet, mitä teet työksesi ja millaisia asioita barrastat tämän seuratoiminnan lisäksi!*

– Ihmisenä olen sosiaalinen ja suorapuheinen, monista asioista kiinnostunut. Oikeamielinen, en kestä epäoikeudenmukaisuutta. Työskentelen Opetushallituksessa erityisasiantuntijana, työssäni olen juuri käynnistämässä isohkon verkkosovelluksen kehittämishanketta. Olen intohimoinen lukija, luen yleensä kahta kirjaa rinnakkain: kaunokirjallisuutta ja henkilökuvia. Maa-laisena harrastan puutarhanhoitoa.

– Lähes 10 vuotta jatkunut työ ulkoasiainministeriön neuvonantajana Etiopian ja Sambian koulutuskysymyksissä on opettanut kuuntelemaan toisen osapuolen tarpeita. Arvioin tämänkin kokemuksen auttavan merkittävästi toimiessani seuran puheenjohtajana yhteistyössä rajan takaisten karjalaisten organisaatioiden ja henkilöiden kanssa.

Prääsästä vierailulle Lahteen saapunut tanssi- ja musiikkiryhmä opettajineen sai lahjaksi Koirien Kalevala -kirjat. Kuvassa karjalan kielen opettaja Nina Barmina ja lapset.

Prääsän vieraiden soitto soi ja tanssi hurmasi

••• Karjalan Sivistysseura sai tällä kertaa heimopäivilleen esiintyjävieraita Prääsästä. Nuorten tanssiryhmää ja Pilli-musiikkiryhtyä luotsasivat Lahdessa opettajat Tatjana Uljanova ja Nina Barmina.

Prääsä on pieni, vajaan 10 000 asukkaana kaupunki, jonka kulmille pääsee, jos ajaa Niiralan raja-aseman kautta suorinta reittiä itään, kohti Petroskoi-ta. Prääsän piirissä toimii Karjalan Rahvahan Liiton osastoja monissa kylissä. Niissä järjestetään karjalaisia illatsuja ja muita juhlia sekä muuta tekemistä ja toimintaa.

Nina Barmina kuuluu KRL:n aktiiveihin Prääsän seudulla. Hän on livvinkielinen ja kotoisin Vieljärveltä. Hän opettaa karjalaa kahdessa koulussa. Oppilaita on Prääsässä noin 40 ja Nuosjärvestä 14. Viikossa karjalaa on vain kaksi oppituntia ja Ninan mielestä sitä pitäisi olla joka päivä.

Tatjana Uljanova on opiskellut suomen kielen opettajaksi yliopistossa Petroskoissa ja hän on ehtinyt opettaa suomea koulussa jo 30 vuoden ajan. Hän on viettänyt lapsuutensa Vitelen joen rannalla. Vanhempiensa

kanssa hänkin puhui karjalaa, mutta nyt hänellä ei ole oikein enää puhekumppania.

Prääsän keskikoulussa Uljanovalla on kaikkiaan noin 150 suomen kieltä opiskelevaa oppilasta. Koko koulussa oppilaita on noin 400. Suomeakin opitaan vain kaksi kertaa viikossa.

– Laulamme lauluja, luemme Karjalan Sanomia ja lastenlehti Kipinää. Oikeita oppikirjojakin on, mutta vain alaluokilla on uudet kirjat, Tatjana kertoo.

Englannin aloittavat kaikki oppilaat toisella luokalla, mutta sama lapsi ei voi opiskella sekä suomea että karjalaa, koska ne ovat vaihtoehtoisia. Kielitaitoa löytyy oppilailta kuitenkin aina sen verran, että yleensä sekä karjalan että suomen kielikipiluihin riittää Prääsästä osallistujia ja menestystekin tavallisesti tulee.

– Tänä keväänä meiltä ei tullut voittajia, mutta emme jääneet viimeisiksikään, Nina

ja Tatjana kertovat.

Lasten musiikkiharrastus on Prääsässä hyvällä tasolla. Koulussa opitaan suomea ja karjalaa laulaen ja leikkien ja koulussa on tietenkin myös varsinaista musiikin opetusta. Lisäksi laulu- ja tanssiryhmät saavat ohjausta koulutuntien jälkeen.

Musiikkiryhmä Piliin kuuluu tällä hetkellä kymmenen lasta, joista kuusi oli mukana Lahdessa. Osa oli ensimmäistä kertaa Suomessa. Ryhmät ovat päässeet matkoille myös esimerkiksi Ruotsiin, Puolaan ja eri puolille Venäjää.

– Karjalainen musiikki on tyyliään venäläistä hillitympää ja siksi yleisön suosio on yleensä hyvä, opettajat kertovat.

Vain 6-vuotias Danil Muhorin oli Lahdessa ryhmän todellinen ilopilleri ja maskotti. Hänen intonsa niin soittamiseen kuin tanssimiseen hurmasi kaikki. Jotkut yleisön joukossa nauroivat, että pojan tanssin kun vain parane, kunhan jalat ulottuvat tyttöjen kanssa pyöriessä joskus myöhemmin maahan asti!

Kanteleensoittajana taituruudellaan vaikkei ryhmän toinen poika, Sergei Bondarev, jolle ikävuosia on kertynyt jo kymmenen enemmän kuin Danilille.

AILA-LIISA LAURILA

Kintaiden tikuttaminen antaa voimia ja parantaa

••• Vienalaisia tikutus-
töitä on nähty useilla
Karjalan Sivistysseuran
Heimopäivillä viime
aikoina. Lahden heimo-
päiville niitä toi myytä-
väksi maaninkalainen
Kaija Paulin. Niiden neu-
lominen on merkinnyt
hänelle terveyttä ja jak-
samista.

Kaija Paulin on tehnyt viidessä vuodessa yli sata paria vienalaisia villakintaita

Kaija Paulin esitteli ja myi vienankarjalaisia villakintaita heimopäivillä Lahdessa.

Kaija Paulin kertoo heti haastattelun alussa, että sairastui 15 vuotta sitten akuuttiin leukemiaan. Vuosi 1997 muistuu yhä mieleen rankkana aikana, joka sumensi koko elämän pitkäksi aikaa. Vä-lillä muistikin meni aivan onnettomaksi.

Onneksi lähisukulaiselta, veljeltä, löytyi luovutettavaksi sopivaa luuydintä. Hyvä lääketieteellinen hoito auttoi puolentoista vuoden sairastelun jälkeen takaisin normaaliin elämään, mutta todellisen kuntoutuksen antoi vienan-

karjalaisten kintaiden tikuttaminen.

- Alussa saatoin tehdä esimerkiksi Kostamuksen kintaan kuviota kaksi päivää. Kudoin ja purin, kudoin ja purin, eikä se tahtonut onnistua. Nyt tulee yksi kokonainen kinnas yhdessä illassa. Tuntuu, että on aivan tyhjänpäiväistä katsoa televisiota, ellei samalla tikuta, hän kertoo.

Kaija Paulin on saanut käden ja silmän yhteistyön kehittymään ja aivot virkistymään. Myös muisti toimii nyt aivan toi-

sella tavalla kuin pahimpina sairastamisen aikoina.

- En lakkaa ihastelemasta vanhan polven luomia ajattomia malleja. Miten upeat kuviot ne 1800-luvun alkupuolen karjalaiset ovatkaan suunnitelleet! Ennen käytettiin ohuempia lankoja kuin nykyään ja siksi mallit näyttävät hiukan erilaisilta kuin nämä minun tekemäni.

Kaija Paulin syntyi Vieremällä vuonna 1946. Myöhemmin hän asui Kiuruve-

dellä, Haapavedellä ja Varpaisjärvellä, kun vanhemmat muuttivat työn perässä paikkakunnalta toiselle.

- Isä sanoi joskus, että he muuttivat ainakin osittain myös ryssittelyn takia, Paulin kertoo.

Isä kuoli vuonna 1976. Isä oli ortodoksi ja äiti luterilainen. Perheen vanhimmat lapset kastettiin ortodokseiksi ja kaksi nuorinta luterilaisiksi. Nykyään kaikki ovat luterilaisia. Silti Kaija Paulin kantaa kaulassaan Moskovan patriarkan Pimenin hänelle antamaa jumalanäidin kuvaa.

Kaija Paulin on tehnyt työuransa koulussa. Aluksi hän toimi kotitalousopettajana, mutta jauhöpölystä aiheutuneen astman vuoksi se oli lopetettava. Onneksi työtä löytyi sittemmin opona eli oppilaanohjaajana. Vaikka väliin tuli leukemia, ura jatkui vuoteen 2005 asti.

Kaija Paulinin isä oli syntynyt Akonlahdessa. Hänen vanhempansa olivat Onuhrie Bogdanov ja Akahvie Peksujev. Äiti kuuluu Kostamuksen kanta-Peksujeihin. Isä jäi 2,5-vuotiaana puoli-orvoksi, kun äiti kuoli neljännen lapsen syntymykseen. Sen jälkeen isoisä löysi Anna Lesosen uudeksi puolisoikseen.

Tammikuussa 1922 isä tuli veljensä

kanssa Suomeen ja lopulta myös sisaret Paraska ja Palaka jättivät vanhat synnyinseutunsa. Tädeistä toinen palasi Neuvostoliittoon ja kuoli tyttärensä kanssa myöhemmin Siperiassa. Isä sai Suomen kansalaisuuden vuonna 1938. Kaija Paulinin äiti on puoliksi savolainen ja puoliksi Varsinais-Suomesta, Lokalahdelta.

- Olen siis vain puoliksi karjalainen, mutta kaikki sanovat, että karjalaisuus kyllä näkyy minussa! Sisarukseni eivät ole edes samalla tavalla kiinnostuneita juuristaan kuin minä. En osannut itsekkään olla tarpeeksi kiinnostunut ennen kuin isä kuoli ja paljon jäi kysymättä.

Paulinilla on Michensä Matin kanssa 34-vuotias Petri-poika, joka on jonkin verran kiinnostunut karjalaisista juuristaan. Kaija aikoo välittää perinnettä hänelle ja kaikille sukulaisilleen niin paljon kuin mahdollista.

Aivan hiljattain 80 vuotta Nurmeksessa täyttänyt Palaka-täti on hyvä tarinankertoja, sillä hän on nuorena kuunnellut oven takana, kun vanhempi polvi puhui asioita.

Kaija Paulinin tikutusinnostuksen syttymiseen vaikutti, kun hän viitisen vuotta sitten näki Kalevalan päivän ai-

kaan Louis Sparren kirjan Kalevalan kanssa katsomassa. Kirjassa oli neulemalleja ja Miitrein talon aitasta Kostamuksesta. Kaija tajusi, että niiden täytyy olla Tatjana-mummon tekemiä.

Paulinia huvittaa, että Sparre kirjoitti vuonna 1892, että käsityömalleja pidetään seudulla vanhana rojuna. Kuvat nähtyään Paulin alkoi itse etsiä lisää malleja. Internet on nykyään tässäkin erinomainen lähde.

- Yleensä kintaat ovat kaksivärisiä, esimerkiksi luonnonvalkoinen ja musta tai punainen ja musta. Oulangan malli poikkeaa selvästi muista. Siinä on Lapin ja saamelaisien vaikutusta, värit ovat kirkkaat kuin revontulissa, myös suu on erilainen. Aunuslaisissa kuviot eivät poikkeakaan kovin paljon vienalaisista.

Tähän mennessä on syntynyt yli sata paria kintaita, mutta myös myssyjä ja sukkaa, joihin on sovellettu samoja vanhoja perinnemalleja. Neuleita on syntynyt lahjoiksi ja myytäväksi. Kaija Paulin pitää tärkeimpänä asiana kuitenkin sitä, että hän on saanut tikuttamisen kautta terveytensä kohenemaan ja vointinsa loistokuntoon.

AILA-LIISA LAURILA

Oulangan kinnas.

Kostamuksen kinnas.

Uhtuan kinnas.

Kyykkä on tarkka joukkuepeli

••• Kyykän perinteinen pelimuoto on joukkueiden välinen kisa. Pelikenttä on tasainen alue, johon piirretään kaksi peliruutua.

Nykyisin peliruutujen sivu on viisi metriä ja välimatka kymmenen metriä. Naisten ja nuorten pelissä mitat ovat hieman pienemmät.

Kyykät ovat pyöreästä puusta sahattuja keiloja, halkaisijaltaan 7-8 senttiä ja korkeudeltaan 10 senttiä. Kyykät asetetaan konaksi pystyyn peliruudun eturajalle siten, että kaksi on aina päällekkäin ja tällaisia pareja tulee riviin kaksikymmentä.

Vuokkiniemellä pelin pystytyksestä on merkitty muistiin, että ”ne oli kyykit šemmoset voakšam pituot, ne šiiät lajattih ne kyykit šemmošeh näir rinnakkah.” Inhan kuvauksen mukaan peliruutujen mitta oli kolme heittosauvan eli paalikan pituutta ja välimatka viisi sylvä. Inha mainitsi peliruutua kutsutun konoksi ja jos pelaajia oli enemmän, kyykkiä laitettiin enemmän ja kono tehtiin isommaksi.

Peli kulkee siten, että joukkueet oman peliruutunsa rajoilta heittämällä yrittävät sauvoillaan osua vastakkaisessa ruudussa oleviin kyykkiin siten, että ne lennähtävät ulos ruudusta. Jokaisella pelaajalla on kaksi sauvaa, ja kun ensimmäinen joukkue on kaikki sauvansa heittänyt, vastaa toinen joukkue samalla tavalla.

Jos pelaajia ei ole tasamäärä, ylimääräinen pelaaja voi heittää kummallakin puolella kukkona eli vuorokurkena. Pelin aloitus tapahtuu peliruudun takarajalta eli matka kohteena oleviin kyykkiin on kaikkiaan 15 metriä. Kun ensimmäinen kyykkä on saatu ruudusta ulos, jatketaan eturajalta eli kymmenen metrin etäisyydeltä.

Heittämisessä käytetyn sauvan pituudesta Vuokkiniemellä todettiin: ”šiiät oli

še kyykkipoalikka šemmoši – – no še oli arššinam pivuš, millä niitä lyötiš”. Arssina on runsaat seitsemänkymmentä senttiä. Sauvojen suurimmaksi sallituksi pituudeksi on nykyisin määrätty 85 senttiä ja paksuudeksi 8 senttiä. Painoa tulee käytetyn puun laadusta riippuen helposti pari kiloa, mutta monet käyttävät mitoiltaan hieman pienempiä sauvoja, joita on kevyempi heittää. Sauvat tehdään puusta. Eräs pelaaja 60-luvulla valoi sauvan keskelle painoksi lyijyä. En tiedä auttoiko se, mutta varsinkin jäisellä talvikelillä nämä sauvat helähtelivät somasti kuin kannel. Virallisten sääntöjen mukaan tällaiset lisäpainot ovat kiellettyjä ja sauvojen on oltava kokonaan puisia.

Jos kyykät kaatuvat ruutuun, peli vaikeutuu, kun maassa makaavat kyykät on vielä saatava ruudusta pois. Kumoon mennyttä kyykkää kutsutaan akaksi. ”Liigua luajit šittua” totesi Ville Mattinen, kun joku kaatoi ison määrän kyykkiä akoiksi. Ruudun taka- tai sivurajalle jäänyt kyykkä nostetaan pystyyn ja se on pappi. Sekin on vielä lyötävä pois. Joskus kyykkä kimppoa ruudun eteen. Tällainen kyykkä on nimeltään vieras ja vaikka se on ruudun ulkopuolella, on se vielä pelissä mukana ja lyötävä ulos taka- tai sivurajan kautta. Vierestä katsottuna peli voi vaikuttaa helpolta, mutta

sitä se ei ole. 1950-luvulla, kyykän elvytyksen alkuaikoina, nimimerkki Korpipoika riimiteli pelin vaikeudesta Karjalan Heimossa:

Kyllä meillä kyykät lensi palikat pahoin parabi, mutta kehnnot keikaktivat lensivät lybyen lennon sitaksi vallan sikisi kierähtivät kakkaroiksi, parabat papiksi pääsi tjakaksi tienasivat, ulos tuskin uskalsivat kehannebet ei kesen mennä.

Oikeakätiselle heittäjälle helpoin kohde on usein vasen etukulma, josta kyykillä on lyhyt matka ulos sivurajan ylitse. 1950-luvulla Kalle Pernanen (Aunuksen Alavoinen) kärkkäästi pyrki heittämään tähän nurkkaan ja se kantoikin pitkään nimeä 'Kallen tšuppu'. Vasenkätiselle puolestaan oikea nurkka on helppo ja siksi joukkueeseen yleensä halutaan joku hurattšu.

Tarkkuutta tarvitaan, kun kyykkien määrä kentällä vähenee, mutta kokenutkin pelaaja saattaa heittää ohi. Meni Triifonan veräjistä, totesi tällöin Ville Mattinen. Yli vuosikymmenten ohiheittoja on kommentoitu tyyliin ”Käsi on moattu – Moarie on tšuuot loatit”. Koska heitto, varsinkin satunnaisella pelaajalla, voi joskus lipsahtaa täysin sivuun, kentällä on syytä käyttäytyä varoen. Painavan sauvan tai kipakasti kimmahdavan kyykän osuma voi olla kipeä. Säämäjärvellä lapsia varoiteltiin: ”hot k uukkupua ikka ottšah koskiekkahez, menettö sinne vie.” Erittäin harvoin mitään lieviäkkään kolhuja kyykkäkentillä nykyisin sattuu.

Hyviä lyöntejä tietysti kehitetään monin tavoin. Yksi kehumistapa juontuu suistomolaisesta originellista Maisun Miitrestä eli Miitšusta, jota Matti Kuusi kirjassaan 'Kansanhuumorin kuka kukin on' kutsuu Karjalan Lapatossuksi. Miitreillä oli kuulemma joskus tapana pitää kolme hattua yhtäaikaa ja tervehtiessään hän saattoi kohottaa niistä vain yhtä,

jos ei pitänyt tervehdittävää (kuten esimerkiksi oikeuden tuomaria) enemmän arvoisena. Boris Karpela usein kehui hyvää lyöntiä tokaisemalla nostavansa kaikkia kolmea lakkia. (Miitrei oli oikealta nimeltään Dimitri Taronen ja hänet on viime sotien välisenä aikana haudattu evakossa Helsingin ortodoksiselle hautausmaalle.)

Pelin voittaa joukkue, joka ensin saa ruutunsa tyhjäksi. Jos aloittanut joukkue tyhjentää pelineliönsä, vastapuoli saa vielä heittää takaisin saman määrän sauvoja. Kun kyykälle sotien jälkeen laadittiin viralliset säännöt, kehitettiin myös pistelasku. Jäljelle jäänyt kyykkä on kahden ja pappi yhden pisteen arvoinen. Jos vastapuoli tyhjensi ruutunsa pienemmällä sauvamäärällä, jokainen käyttämättä jäänyt sauva on yhden pisteen arvoinen. Näin lasketaan miinuksia ja plussia ja saadaan pelille tulos.

Inha kuvaa, kuinka häviäjät joutuivat nöyrytymään ja tarjoamaan selkensä voitajille ja tämä olikin hänestä pelin haus-

kempi osa. ”Joku selänantajista rupeaa oman kononsa takalaitaan etukumaraan, niska kyyryyn, nojaten käsillään paalikaansa vastaan, melkein voimistelijain tunnettuun pukiasentoon. Joku selänantajista hyppää sitten hajareisin hänen niskaansa niin kuin hevosen selkään ainakin. Näin hän ratsunsa selästä nakkaa paalikkansa koettaen saada kyykkiä vierähtämään pois vastakkaisesta konosta. Jos yritys onnistuu, niin siirrytään toiselle puolelle ja sieltä samalla nakataan vastakkaisen konon kyykkiä tavoitellen. – – Sillä tavalla jatketaan leikkiä niin kauan kuin kyykkiä vierähtää pois konoista puolelta ja toiselta, ja selänantajat saavat kaiken aikaa toimittaa ratsujen virkaa. Kun on taitavia heittäjiä, niin tätä lystiä voi kestää sangen kauan.”

Asiaan kuului, että selänantaja sai vikuroimalla häiritä selässä kantamaansa heittäjää, joka puolestaan saattoi saavalla kurmottaa ratsuaan. Inha kertoo edelleen, kuinka ”Luvajärnessä naureskeltiin muuatta Akonlahden ukkoa, joka oli niin innokas kyykän kisaaja, että hän poiki-

neen vietti kaiket pyhät kyykkämaalla, vaikka olikin jo vanhuuttaan heikompi ja sen vuoksi tavallisesti joutui alakynteen. Mutta vakaasti ukko kantoi poikiaan niskassaan näiden meiskaten jatkaessa kisan jälkimmäistä osaa.” Selän antaminen seurasi tappiosta ja sitä tietysti pidettiin harmillisena. Niinpä vastustajia saatettiin jo etukäteen toppuutella: ”Elä lähe kyykkäh hyvillä mielin, et tällä kerdua šua miulda šelgie” (Rukajärvi).

Inhalla on useita kuvia selänannosta, ja Karjalan Heimossa julkaistujen kuvien perusteella tätä tapaa harrastettiin vielä sotien välisenä aikana ja 1950-luvun alussakin. Sitten jouduttiin toteamaan, että nykyisten miesten selät eivät tahdo leikkiä kestää ja tavasta luovuttiin. Seurasareen juhannusjuhilla 1965 pidetyssä näytöspelissä vielä esiteltiin vanhan tavan mukaista selänantoa. Kun siihen aikaan olin nuori ja kevyt, istuin salmilaisen Lasse Raatamaan selässä, kuritin häntä hieromalla sauvalla niskasta ja heitin näytösheitot.

PEKKA PAMILO

Osa 3: Kyykän pelaaminen

Karjalan Sivistysseuran heimopäivien yhteydessä pelattiin kyykän näyttö-ottelu Radiomäen kentällä Lahdessa 31. maaliskuuta. Joukkueet olivat Karjalan Sivistysseura ja Karjalan Liiton kesäjuhlien Lahden järjestelytoimikunta. KSS:n hallituksen kemiläinen jäsen Simo Kannelsuo heittovuorossa. Kuvat Seppo Selkälä

KAIKKI KYYKKÄÄMÄÄN!

Opastettu pelipäivä pidetään kaiken ikäisille Helsingin Seurasareen kyykkäkentällä (merkitty saaren opastauluihin) sunnuntaina 6.5. alkaen kello 11. Tulkaa perheen voimin kokeilemaan karjalaista perinnepelejä.

Koko kansan jamesten tehtailija Sakari Mattinen

Toimitusjohtaja Sakari Mattinen kuoli 9.2.2012 Lahdessa 84-vuotiaana. Hän teki elämänuransa Mattisen Teollisuus Oy:n pitkäaikaisena toimitusjohtajana Heinolassa.

Yrittäjäperheen sisarusarjan nuorimpana Sakari halusi etsiä myös omia väyliään. Hän otti helposti vaikutteita ympäristöstään – nuorena miehenä hän innostui esimerkiksi maanviljelyksestä siinä määrin, että etsiskeltiin jo sopivaa maatilaa Vihdistä.

Isä, kauppaneuvos Ville Mattinen oli perustanut Tekstiilitukkuliike Ville Mattinen Oy:n Helsingissä 1941, ja perheen yhteinen yritys, jossa kaikki sisarukset olivat nuoresta asti töissä, veti Sakarin kaupan pariin. Mattisen perhekonsernin muodostivat tukkuliikkeet Helsingissä ja Tampereella, myöhemmin Keravalla, Mattisen Teollisuus ensin Helsingissä, vuodesta 1964 Heinolassa, jonne muutettiin kasvunäkymien turvaamiseksi.

Sakari Mattinen oli nimitetty Mattisen Teollisuus Oy:n toimitusjohtajaksi vuonna 1958. Perheestä yrityksessä työskentelivät Ville ja Aino Mattisen lisäksi heidän lapsensa Mikko Mattinen Ville Mattinen Oy:n toimitusjohtajana ja Mattinen-konsernin johtajana, Ritva Vuola ostotoiminnan ja Portugalin teollisuusyksikön johtajana sekä Mikon poika Timo Mattinen myynnin ja markkinoinnin tehtävissä.

Sakari Mattinen esitteli viime vuoden kesäkuun alussa näyttelyä James päällä joka säällä Karjalan Heimolle Heinolassa.

1940-50-luvun Mattisen Mainiot saivat väistyä, kun mainosmies Oie Salo poikkesi Sakarin kanssa Helsingin nuorten pintapaikkoihin kuten legendaariseen Haka-kerhoon kyselemään heidän vaate-toiveitaan. Nuorten vihjeistä hankittiin aidot jenkkifarmarit satamassa poikkeavien laivojen merimiehiltä. Farkut purettiin ja mallinnettiin kaavoiksi ja näin alkoi tie kohti vuosikymmenten hitti-tuotteita.

Mattisen perheyhteyden toimeksianosta ryhdyttiin luomaan farkkubrändeille menestyspolkua. Lupa James Dean -tuotemerkin käyttöön piti anoa elokuvan ”Nuori kapinallinen” tuotanto-yhtiöltä USA:sta ja filmitähden kuoleman jälkeen se lyhennettiin James-nimeksi.

Brändinrakennus oli 1960-70-luvuilla Suomessa ainutlaatuisia: James Showt ajan kirkkaimpien tähtien kanssa, joita olivat Danny, Jan Rohde, Raittisen ja Loukialan veljekset, Rock-Jerry, Timo Jämsen, Lasse Liemola, Four Cats, Viktor Klimenko, Lill-Babs, Kristiina Hakola, Oke Tuuri alias Tippavaaran isäntä ja Onni Gideon orkestereineen, vetivät väkeä Messuhalliin, Kauppakorkeakou-

luun ja Hankenille. Aidot villin lännen vankkurit tuotettiin Amerikasta ja aloitettiin myös tv-mainontaa. Tällaista hypeä ei oltu Suomessa siihen mennessä koettu ja lopulta 1970-luvun taitteessa farkuista alettiinkin puhua jameksina – niistä oli tullut koko kansan kulttuuri-ilmiö. Tunnetuin mainoslause oli ”James päällä joka säällä”, jota viime kesänä Heinolan Museon kokoama ansiokas näyttely esitteli.

Mattisen perheyhteydessä oli ketteryyttä, hyvää businessvainua ja myös onnea mukana vastaamaan nopeasti markkinoiden signaaleihin. Liikesuhteiden ja oikeiden kumppanien lisäksi Mattisella panostettiin osaavaan henkilöstöön ja yksilöiden kannustamiseen. Mallisuunnittelijat, markkinoijat ja myyntiväki olivat hyvässä vuorovaikutuksessa johdon kanssa ja vaihdettiin kokemuksia kentältä.

Heinolan tehdasta laajennettiin ja perhe teki mittavia investointeja sen kehittämiseksi Pohjoismaiden moderneimmaksi tekstiilituotantolaitokseksi. Konsernin henkilöstölle hankittiin myös vapaa-ajan viettopaikka Jameksella, jossa oli mökkejä ja mahdollisuuksia harrastamiseen kyykästä jollapurjehdukseen.

Sakari Mattinen oli sitoutunut James-tehtaan kehittämiseen. Hän luotti asian-tuntijoihin ja haki heidän kanssaan trendejä maailmalta. Mattisen Teollisuus Oy oli Pohjoismaiden suurin farmaritehdas. Se valmisti huippuvuonna 1969 yli miljoona paria farkkuja ja Mattisen perhekonserni työllisti parhaimmillaan yli 600 henkilöä. Vienti suuntautui Neuvostoliittoon, Pohjoismaihin ja Keski-Eurooppaan.

Vielä tänä päivänäkin James-merkkisiä farkkuja on saatavilla kaupoissa. Amerikkalaisten farkkumerkkien rantautuminen Suomeen johti kovaan kilpailuun ja tekstiilialan murrokseen, minkä seurauksena Sakari Mattinen halusi luopua osuudestaan perheyhteyksessä vuonna 1982.

Hän viihtyi parhaiten puolison sekä lasten ja lastenlasten kanssa Kivenkolan mökillään Padasjoella Päijänteen rannalla harrastuksinaan luonnon tarkkailu, kävely ja uinti sekä sukuseura Vuokkiniemen Mattisten retket ja tapaamiset.

Muistokirjoituksen kirjoittivat Sakari Mattisen veljen Mikko Mattisen (1923-1984) lapset Outi Nyman ja Timo Mattinen, jotka ovat olleet Ville Mattinen Oy:n palveluksessa.

Meijen Mamma Maikki Mäkelä

Vuokkiniemen Leviessälähessa keskikesällä 2. päivänä heinäkuuta 1925 vuotena syntyi pikkutyttö Maikki Mäkelä. Ruavahana häntä Vuokkiniemen kylän rahvas tunneth monella nimellä: Korpin Maikki, Spiiren Maikki, Teppan Maikki ta vielä posti-Maikki. Rakkahalla lapsella on monta nimie... Vuokkiniemäläiset kuuttih mammua vielä Maria Andrejevna. Mammani ruato postissa, oli postin jakajana koko kylällä.

Maikki oli Levienlahen Mäkelän Ortjon Antin ta Korpin Puavilan Annin esikoislapsi.

Marian lähtö koista oli sotapakoreissu. Kun sota syyty vuotena 1941, Maikki nuoremman čikkoh Aion ta muamoh Annin ta ämmöh Korpin Okun kera lähettih sotua pakoh, niin kuin muut kylän eläjät. Evakoh heitä vietih Arkankelin Plesetskih.

Evakossa ollessah kaikkien täyty ruatoa, sekä lapsien, jotta ruavahien, jotta suatih jokahini piäh elättyä. Tämän perhen neljä naista piästih kirpiččasavotalla. Vuatetta ei ollut mistä hankkie, tytöt kävi työssä Okku-ämmöh pumpulipompassa, ta jaloista

ympäri oli kiärityt rätit. Pärjätä piti, ei ollut muillakin rahvahalla sen parempi elämä sovan aikana.

Kun sota oli jo lopussa, karjalaiset alko tulla omilla kotimailla. Niin nämä neljä naista liikkeety kotih päin omah Karjalah. Matkalla tuli suuri korja ta peta, lujasti kiipeyty Maikin ta Aion muamo Anni. Kun piästih perillä Vienan Kemih, niin tyttöjen muamo kuoli ta hänet piti hauvata Kemih kalmismuah.

Maikilla jäi käsih Okku-ämmö ta pikku čikko Aino. Niin Maikin piti löytä työtä ta ruokua, piät oli elätettävä. Onneksi Maikin otettih Kemih ta Uhtuan sotilassalpostin kulettajaksi. Nuorella tyttösellä annettih heponi, suoritteth sotilaspukuh ta vyöllä laitettih pistooli. Näin nuoresta pakolaistyöstä äkkiä tuli sotilassalaisenpostin kulettaja. Ka oli se matka matattava ta heposen selässä issuttava Kemistä Uhtualla suaten...

Kun rauha tuli, sota loppu, tytöt Maikki ta Aino ämmöh kera tulih Uhtualla. Sielä hyö piästih elämäh heimolaisih ta Aino piäsi opastumah suomenkieliseh keskikouluh. Maikin ta Okku-ämmön piti ruatua työtä.

Jorma Riikonen Kemin Ruutirannalta

Rakas sukulaisemme, Jorma Riikonen, nukkui pois 27.1.2012 Kemissä sairauksien väsyttämänä.

Jorma syntyi esikoiseksi itäkarjalaiseen sukuun keskelle talvisotaa. Hänen äitinsä (Veera os. Rotonen, ent. Rodionoff) oli kotoinen Pistojarveltä ja isä (Juho Riikonen, ent. Riikonen, ent. Triihponen, ent. Trifonov) Repolasta. Jorman jälkeen perheeseen syntyi vielä yhdeksän lasta.

Voi vain kuvitella, millaista vilskettä kaksiossa oli, kun siellä ajan hengen mu-

kaisesti asui enimmillään 12 henkeä! Kun nuorin lapsista oli 4-vuotias, perheenisä kuoli yllättäen. Tällöin Jorma astui isänsä saappaisiin ja auttoi äitiään kaikin tavoin. Lähellä asuvat sukulaiset olivat tärkeitä, koska niin monet olivat jääneet itärajan toiselle puolen.

Suurimman osan elämästään Jorma asui Kemin Ruutirannalla ortodoksisirkkoa vastapäätä. Kun perhetalojen puutalomiljöön katosi, hän muutti kivenheiton päähän modernimpaan osakkeeseen, jossa asui avustettuna viimeisiin aikoihin saakka. Vielä halvaantumisensakin jälkeen hän käveli sinnikkäästi asioilleen kaupunkiin niin kauan kuin pystyi.

Vaikka Jormalla ei ollut puolisoa tai lapsia, hänellä oli suuri perhe. Hän muisti monia säännöllisesti onnittelukortein ja

Ämmö ruato kolhoosissa ta Maikki jatkoi työtä postialalla.

Uhtualla elyässä nuoren kauneen tyttären Maikin löysi vasta sovalta tullut vuokkiniemiläinen nuori poika Teppo Kirillov. Ta niin näistä kahesta tuli pari, hyö perusti perhen. Teppo toi Maikkih Vuokkiniemen Kyyröläh omah kotihis muamollah nuoreksi minjaksi. Ta synti nuorilla viisi lasta. Heijen perheessä eli Tepon muamo koko ikäh. Oikein oli sopusat muamo ta minja välissä. Liävä täysi oli elukoita ta valtion työssä Maria ruato, postie jako koko kylällä kolmekymmentä vuotta. Siitä työstä piäsi pensijällä.

Meijen mamma tiesi äijän starinoita, vilalaphie kesrätessah aina starinoičči meilä lapsilla niitä.

Nyt myö olemma kaikki aikuisie, olemma ämmöjä ta ukkoja... Meijen mamma uinosi ikuseh unehh 10. päivänä tuisku-kuuta 2012 vuotena, suattima oman mammasena Vuokkiniemen kalmismuah Teppomieheh viereh.

Meijen mammua, Maria Andrejevna Kirillovua, kunnioičči koko kylän rahvas ta vaikka hiän oli pikkuraini naisihmini, hänellä oli suuri ta lämmin sytän, siihä hänen sytämeh sopima myö kaikin lapset, minjat, vävyt ta suuri lauma punukkoja.

Äiti rakkahin on pois nukkunut, Mummi kultainen taivaaseen muuttanut. Isän vierelle nukkumaan. Sydän kiitosta tulvillaan.

TANJA
perheineen ta sisäryksineen

osallistui mielellään suvun juhliin. Osalle suvun nuorimmista Jorma oli läheisen ja tärkeän isönsä asemassa.

Työuransa Jorma teki Veitsiluoto Oy:ssä ja oli aikoinaan mukana myös ammattiyhdistystoiminnassa ja paikallispolitiikassa. Ortodoksinen usko oli luonnollinen ja tärkeä osa hänen elämänsä. 18. helmikuuta sytytimme tuohuksen Jorman muistolle ja saatoimme hänet isän ja äidin vierelle.

Kun kerroimme suruviestin Jorman poismenosta, eräs sukulainen totesi, että Jorma ei koskaan sanonut pahaa sanaa kenestäkään. ”Pilalle kiltti” oli hänen isänsäkin kirjoittanut pilke silmäkulmassaan rintamalta lähettämänsä korttiin.

Jormaa lämmöllä muistaen
SUKULAISET

Aleksandra Jefimovna Rettijeva Petroskoissa

Aleksandra Jefimovna Rettijeva syntyi Vuokkiniemessä ortodoksiseen perheeseen 18.5.1915. Isä oli Jefim Georgievits Rettijev ja äiti Maria Saharovna Rettijeva. Aleksandran kotiseurakunta oli Vuokkiniemi, missä hänet kastettiin

ortodoksuskonttoon.

Hän kävi koulua Vuokkiniemessä suomen kielellä ja valmistui myöhemmin Petroskoin opistosta kirjastonhoitajaksi. Sen jälkeen hän työskenteli Vuokkiniemessä kirjastonhoitajana vuodesta 1937 alka-

en. Aleksandra toimi vuodesta 1945 Vuokkiniemessä myös kolhoosin johtajana ja myöhemmin kyläneuvoston johtajana. Hän osallistui myös aktiivisesti kylän kulttuuritoimintaan.

Aleksandra sai ansioistaan useita kunnianosoituksia sekä Karjalan tasavallalta että Neuvostoliiton kulttuuriministeriöltä. Viime vuodet Aleksandra asui Petroskoissa, missä hän kuoli 3.1.2012.

Häntä jäi suremaan tytär Svetlana perheineen ja laaja ystäväpiiri Karjalassa ja Suomessa.

LILJA VESELOVA

Kirjoittaja on Aleksandran sukulaisten Vuokkiniemestä

Stand up -koomikko Pekka Jalava

Vienankarjalaistaustainen ja tunnetuimpiin suomalaisiin stand up -koomikoihin kuulunut Pekka Jalava kuoli 25. tammikuuta kotonaan Helsingissä. Hän oli syntynyt vuonna 1977 Taivalkoskella. Pekka Jalava ehti olla naimisissa, mutta ero tuli voimaan vain vähän ennen kuolemaa.

Pekka Jalava oli yksi ahkerimmista suomalaisista stand up -koomikoista. Hän aloitti uransa stand up -koomikkona vuonna 2002. Parhaimmillaan hänen esiintymistahtinsa oli erittäin tiivis. Hän saattoi tehdä noin 200 keikkaa vuodessa. Kiertueiden nimiä olivat muiden muassa Kadonneen naurun metsästys ja Yhden tähden ilta. Hänellä oli myös oma jokikalastusohjelma MTV3 MAX-kanavalla.

Ennen äkillistä kuolemaansa Jalava oli ehtinyt täyttää keikkakalenterinsa koko kevään ajaksi lähes täyteen. Jalavan oli muun muassa tarkoitus lähteä suurelle soolokiertueelle huhtikuussa.

Pekka oli läheistensä mukaan lämmin, avarakatseinen, hyväntahtoinen ja kiltti ihminen. Hän osasi ottaa muut huomioon eikä hänen seurassaan ollut tylsää. Hänen lahjansa oli tarinankertomisen taito.

Pekan kotipaikka oli tunnettu Jalavan kauppa Taivalkosken keskustan tuntumassa. Kauppias on hänen isänsä Ari Jalava. Myös isänisä Janne Nikolainpoika Jalava oli kauppias. Hänkin syntyi Taivalkoskella

ja eli paikkakunnalla vuosina 1908–1990.

Suku on lähtöisin Vienan Karjalan Pistojärveltä, Hirvensalmen kylästä, jossa Teppo, Stephan, Stepana eli Teppana Jakowleff syntyi vuonna 1853. Hän saapui 1880-luvun alkupuolella Taivalkoskelle katselemaan kaupan paikkaa ja perustikin kaupan vuonna 1883 Taivalkoskelle. Hän kuoli noin vuonna 1920.

Tepon jälkeen kauppiasperinnettä jatkoi Nikolai, joka syntyi vuonna 1878 Pistojärven Hirvisalmessa. Hän tuli Taivalkoskelle lapsena. Suomen kansalaisuuden perhe sai vuonna 1919 ja muutti nimensä Jalavaksi. Nikolain vaimo oli Dagmar Timofjev (Darja Timonen) Luusalmesta. Nikolai

kuoli vuonna 1966.

Pekka Jalava purki tuntojaan nettipäiväkirjassaan 22. elokuuta 2011 rankan keikkakesän jälkeen tähän tapaan:

”Kesän pitäisi olla aikaa jolloin tällainen talvet kiertävä esiintyjän retku lataa akkuja, mutta nyt meni monestakin syystä hieman toisin. Juhannuksesta lähtien olen laskujeni mukaan ollut neljä yötä kotona. Kilometrejä, jotka olen matkustanut en uskalla edes arvioida. Olen ollut yhdessä asemapaikassa korkeintaan kolme yötä peräkkäin ja spontaaneja satojen, jopa tuhansien kilometrien siirtymiä on toteutettu ilman minkäänlaista harkinta-aikaa.”

Koo niin kuin Kalevala K-kaupassa

Suomen nuorimpiin Karjala-seuroihin kuuluu vuonna 2005 perustettu Hervannan Karjala-seura Tampereella. Kolmisen vuotta sen puheenjohtajana toimineen Anu Aaltosen sukujuuret ovat Laatokan pohjoispuolella Suistamolla ja Korpiselässä.

– Tampereen keskusta on kaukana ja onhan Hervanta itsenäinen kaupunki. Oman seuran perustamiselle oli selvä tilaus, Anu Aaltonen kertoi.

Seuran jäsenten sukujuuret ovat ympäri Karjalaa eikä kaikilla ei ole karjalaista taustaa lainkaan. Jäseniä on nyt vajaa sata ja Aaltosen mukaan seurassa on mukavaa porukkaa.

Viime Kalevalan päivän alla, perjantaina 24. helmikuuta Anu Aaltonen otti vapaata rakennustekniikan tutkijan työstään Tampereen teknillisestä yliopistosta. Läheisessä K-citymarketissa järjestettiin karjalainen teemapäivä, missä Hervannan Karjala-seuran lisäksi oli mukana myös vanha Tampereen Karjala-seura.

Tampereen Karjala-seura ry on perustettu jo vuonna 1940. Se on vanhin talvisodan jälkeen perustetuista karjalaseuroista Suomessa.

Lisäksi Karjalan Heimo -lehti oli mukana päätoimittajansa edustamana. Hervannan Karjala-seura antoi lehden näyttenumeroilte ja Karjalan Sivistysseuran esitteille tilaa näyttelypöytänsä päästä. Karjalan Heimo oli markkittapahtumassa mukana ensimmäistä kertaa. Itse Kalevala-teemapäivä järjestettiin ensimmäisen kerran jo vuosi sitten.

Uteliaita ja kiinnostuneita riitti puhe-kumppaneiksi koko päiväksi kello 9–15. Karjalan kieli ja karjalaisten alueiden historia kiinnostivat monia viikonloppuostoksille tulleita. Myös nykypäivästä heräsi kysymyksiä. Moni oli käynyt Venäjän Karjalassa, toiset eivät aikoneet mennä sinne ikinä, mutta halusivat jutella ja katsella karttoja.

Kuin kuumille kiville kaupansa tekivät Tampereen karjalaisseurojen leipomat 2000 karjalanpiirakkaa ja vajaa tuhat vatruskaa. Leipureina oli muiden mukana kaksi virallista piirakkamestaria, joita vuosittain valitaan karjalaisten kesäjuhliin.

Anja Hakosella oli rintapielessään 23.

piirakkamestarin laatta. Hän kertoi opettaneensa taitoa lapsenlapsilleenkin. Bunukat osaavat myös kysellä karjalaisia herkkuja, kun tulevat mummin luo vierailulle.

– Onko sinulla niitä piirakoita, kyllä me niin rakastamme niitä, hän kertoi lastenlasten kysyvän kylään tullessaan.

Tunnelmaa piirakkapöydän vierellä nosti harmonikkataiteilija Sami Varvion hanurinsoitto. Se innosti jopa ostoksilla olleen tangokuningas Jouni Kerosen laulamaan ohi kulkiessaan Metsäkukkaa-kappaleen. Tunnelma sähköistyi ja muutamat pistivät tanssiksi keskellä marketin lattiaa.

Karjalaisuus ei ole Keroselle aivan uppooutoa, sillä hänellä on juuria Suomen Pohjois-Karjalassa.

– Isoisä on Lieksasta ja käyn joka kesä Ruunaalla kalastelemassa ja nauttimassa hienosta luonnosta, Keronen kertoi.

Kuuluisuuksia oli paikalla muitakin, sillä teemapäivää juonsi entinen mäkihyppääjä ja nykyinen ravimies Toni Nieminen. Hän ja Tampereen Turtolan k-kauppias Mar-

Anu Aaltonen (vas.), Harri Lundin, Riitta Rajala olivat kantavia voimia Turtolan K-citymarketin Kalevala-päivän järjestelyissä.

ko Vainikainen ovat vanhoja tuttuja keskenään.

– Ruoka on trendikästä. Olen pohtinut ideoita, mitä uutta voisi tehdä ja onhan vanha suomalainen ruokaperinne riisipiirakoineen ja vatruskoineen mitä parhainta tarjottavaa. Jaamme myös asiakkaille suomalaisten perinneruokien reseptejä, Marko Vainikainen kertoi.

Kauppialla itsellään ei ole karjalaista taustaa, mutta myymäläpäälliköllä ja monilla muilla on. Kauppiaan mukaan teemapäivänä törmäsivät myymälässä toisiinsa muiden muassa vanhat tutut, jotka eivät olleet 40–50 vuoteen tavanneet toisiaan.

Ja mikäpä Karjalan Heimolle sopisi paremmin kuin olla mukana kauppiaan katon alla pidetyssä Kalevala-teemapäivässä!

AILA-LIISA LAURILA

Lesosten suvussa on eräs mielenkiintoinen naishenkilö, jota kutsutaan Rotjon Outiksi. Hän oli kuuluisa ja taitava tietäjä. Tarvittaessa Rotjon Outi osasi jopa nostaa kalmankansan!

Eräs Lesosten suvussa kulkeva tarina Outista kertoo näin: Kaksi miestä oli karhua kaatamassa pesältä. Toinen heistä joutui painimaan karhun kanssa, koska toisen miehen ase ei lauennut. Kun painivan miehen voimat olivat lopussa, niin toisen ase kuitenkin alkoi toimia, ja karhu saatiin kaadettua. Mies oli pahasti karhun runtelema, ja apuun tarvittiin Rotjon Outia. Mies sitten tuotiin Outin luokse ja tietäjä keitti karhun kallosa lääkkeen lisäen siihen yrttejä. Tällä lääkkeellä ja loitsuilla hän lyhyessä ajassa paransi miehen.

Olen ihmetellyt, että Outista on niin vähän kirjallista tietoa. Ilmeisesti Outi piti perinteistä kiinni eikä kertoillut tietosiaan monille, sillä silloinhan ne olisivat menettäneet tehonsa! Epäilen, että tämän vuoksi hänestä ei ole paljon kirjoituksia tehty. Mutta nykyajan teknikalla sukututkimuksessa olen päässyt Outin jäljille ja saanut kuvan hänen elämänsä kuluistaan, joka ei varmasti ollut helpoimmasta päästä.

Pääsimme Outin jäljille, kun teetimme Pistojärvellä syntyneen Mihail Lesosen miespuolisesta jälkeläisestä dna-testin. Se osoitti haploryhmää H1a. Tämä on romanihaplo. Aloimme ihmetellä tätä erikoista haploryhmää, kun sukunimi on kuitenkin säilynyt Lesonen-nimenä.

Perimätietona suvullamme on, että Outi Lesonen on ollut liitossa romanin kanssa. Sitten aloimme Paavo ja Santeri Lesosen kanssa etsiä muita tietoja Outista sekä muuta suvun perinnetietoa. Paavo Lesonen löysi arkistoistaan tätinensä kertomia asioita Pistojärven Lesosista.

Lisäksi Karjalan Heimo -lehdessä olleet Pistojärven Hämeenkyllän väestölaskentatiedot antoivat lisää osviittaa suvun selvittämiseksi. Lopulta nämä kaikki faktat, muistitiedot ja dna-tutkimus vahvistivat sen, että tässä on kyseessä Lesosten romanahaara!

Rotjon Outi on siis sukuaan Lesonen ja syntynyt Venehjärvellä arviolta 1830-1840-lukujen tienoilla. Outi meni liittoon romanimiehen kanssa. Pertti Virtarannan saamien tietojen mukaan Outi sai miehekseen mustalaisen, mutta kyläläiset ”mustilaista ei suvaittu, kylästä ajettiin pois”. Outi ja tämä Iivanaksi tunnistettu romanimies eivät olleet pa-

Rotjon Outi

Venehjärven tietäjällä oli romaniverta suvussa

Rotjon Outi on sukuaan Lesonen ja syntynyt näissä luonnonkauniissa Venehjärven maisemissa arviolta 1830-1840-lukujen tienoilla.

pin vihkimä pari, mutta ehkä kuitenkin vianalaiset häät heille oli pidetty. Kenties he olivat tavanneet Venehjärven Pokkojuhlassa ja avioituneet saman tien.

Kun Outin miestä Iivana ei hyväksytty kylässä, niin Jouki Lesosen vuonna 2002 kertoman tiedon mukaan perhe muutti Pistojärven Hämeenkyllään. Kun Ivan ja Outi menivät Hämeeseen, ei siellä kuulemma asunut kuin neljä perhettä. He saivat Hämeenkyllässä kolme poikaa, jotka olivat Ivan, Savastei ja Vasili. Nämä kaikki kolme näkyvät Hämeenkyllän väestölaskennassa.

Kun Iivana ja Outi eivät olleet papin vihkimässä liitossa, niin lapset tietysti käyttivät Lesonen-sukunimeä. Iivanin oma sukunimi ei ole tiedossa. Tämän samanlaisen muistitiedon Venehjärvel-

tä syntyisin olevalle Paavo Lesoselle on kertonut myös eräs vianalainen nainen, joka on omaa sukuaan Lesonen ja nimenomaan tämän Iivanan jälkeläinen.

Väinö Kaukonen on haastatellut Kristiina Galaktinovia heinäkuussa 1968. Kristiina oli syntynyt vuonna 1892 Ponkalahdessa. Hän kertoi Kaukoselle, että hädän tullen käytiin Rotjon Outilla Iivanan naisen miniän kanssa povauttamassa, koska lehmät olivat eksyneet metsään.

Kristiina kertoi, että he olivat yöllä menneet taloon koputtamaan ovelle ja Outin mies, joka oli mustalainen, tuli aukaisemaan ovea. Ilmeisesti Ponkalahdesta saakka käytiin Hämeenkyllässä Outin luona.

Outin pojat on muistitiedon mukaan mainittu Hämeenkyllässä syntyneiksi.

sa kotoa. Eräällä kerralla Ivan ei enää pällannutkaan Hämeeseen. Se mitä Ivanille tapahtui, ei ole varmaa, mutta jälkeläiset epäilevät, että hän jäi Suomeen ja eli täällä.

Outin pojalla Ivanalla oli poika Mihail, joka syntyi vuonna 1885. Lisäksi ainakin Vaselilla oli myös poika Romana. Nämä kaksi serkusta tulivat Suomeen vuonna 1919 jonnekin Suomussalmen seudulle. Jälkeläiset ovat kuulleet, että pojat olisivat menneet ukkinsa Iivanan luokse.

Tämä on täysin mahdollista, sillä Ivan olisi eläessään ollut tuolloin noin 80-vuotias. Mihaililla oli ainakin yksi poika Huotari (Feodor), joka oli syntynyt vuonna 1909. Hänen tiensä johti Viiteleen, missä hän meni sotaväkeen vuonna 1941. Huotari eli Heikki avioitui ja sai ainakin yhden pojan. Itse Mihail kuoli sota-aikana jossain Novgorodin tienoilla.

Pistojärven Hämeenkyllän väestölaskennassa vuodelta 1920 talon isäntä Iivana Iivananpoika Lesosen (s. 1858) perheessä asui yhteensä 4 henkeä, joista yksi oli mies ja kolme naista. Iivana itse on mainittu yli 60-vuotiaaksi, lapsista yksi oli alle 10-vuotias. Perheessä ei ollut yhtään kouluikäistä eli 7-14-vuotiaasta. Tietysti taloudessa asui myös Iivanan vaimo.

Yksi henkilö on mainittu sokeaksi ja rammaksi, ja hän on naispuoleinen. Voisiko olla niin, että itse Iivanan äiti Outi olisi asunut vielä vuonna 1920 poikansa luona ollen tuolloin jo melkoisen vanha. Näihin aikoihinhan Kristiina Galaktinovin kävi Outilla povauttamassa.

Iivanan poika Miihkali ei ollut enää taloudessa, koska hän oli tullut Suomeen. Lisäksi mielenkiintoinen tieto Outin toisen pojan perheestä on, että Savastei Iivananpoika Lesosen perheessä asui yhteensä kuusi henkeä, joista kolme oli naista ja kolme miestä. Savastei Lesojefin perheestä on myös maininta, että Venäjällä on 6 henkeä. Se paljastaa, että osa perheestä oli muuttanut muualle. Emme tiedä, keitä he olivat ja minne he menivät.

Mikäli sinulla on muistitietoa Outista ja hänen jälkeläisistään, olisin niistä erittäin kiinnostunut. Tiedot voi lähettää osoitteella Sari Heimonen, Takatalontie 13, 91500 Muhos tai sähköpostilla: sari.heimonen@lesonen.fi tai soittamalla: +358445671943

SARI HEIMONEN

Outi ja Ivan olivat lähteneet Hämeenkyllään jo ennen vuotta 1858, jolloin keskimäinen poika syntyi. Outi on ollut aika nuori, kun he Ivanin kanssa alkoivat olla yhdessä.

Kun katsoo poikien perheitten kokoa vuoden 1920 väestölaskennan mukaan, niin mahdollisesti Vaseli on pojista vanhin, vuonna 1858 syntynyt Ivan toiseksi vanhin ja Savastei nuorin. Näiden kahden kylän kanssakäyminen oli vilkasta. Vaimoja ja vävyjä haettiin paljon Pistojärveltä ja päin vastoin.

Jauhojenjakolistan mukaan Pistojärven Hämeenkyllässä oli vuonna 1920 Vaseli I. Lesojeffillä 9 henkeä, Ivan I. Lesojeffillä 4 henkeä ja Pekka H. Lesojeffillä 7 henkeä. Lisäksi väestölaskennan tietojen mukaan kevättälvella 1920 kylässä oli Sa-

vastei I. Ivanov Lesojeffin kuusihenkisen perhe.

Edellä luetellut ovat siis Iivanan ja Outin poikien Vasselein Savastein ja Ivanin perheet. Pekka H. Lesojeff on eri Lesosten sukua, sillä hänen poikansa Huotari puolestaan muutti Venehjärvelle kotivävyksi ja otti puolisoikseen Tatjana Timontyttö Lesosen. Tämän Huotari-pojan jälkeläinen on testattu, ja todettu olevan eri dna-haploryhmää kuin Outi Lesosen poikien isälinja.

Isäntäluettelo vuodelta 1920 Hämeenkyllästä kertoo, että siellä asui Lesosten lisäksi Tarasoffit, Savinit (Savelat), Kieleväiset, Niemelät, Isoniemet, Peuraniet, Moisejefit ja Bognadoffin perheet.

Outin elämä ei ollut Hämeenkyllässä helppoa, sillä mies Ivan oli hevostieheä ja ajoi rahtia Suomeen ja oli paljon pois-

UUTISET

Suomalais-ugrilaiset kokoontuvat Unkariin

Karjalan Sivistysseura lähettää edustajansa Suomalais-ugrialaisten kansojen VI Maailmankongressiin, joka pidetään syyskuun alussa Unkarissa Siófok-nimisessä kaupungissa. Viralliseksi edustajaksi on valittu Ninni Jalli ja tarkkailijaksi päätoimittaja Aila-Liisa Laurila. Karjalan Heimon sivuilta voi lukea kongressista myöhemmin syksyllä.

Kaksikko lähtee Unkariin osana suomalaista delegaatiota, johon kuuluu 20 delegaattia yhteensä 18 suomalaisesta kansalaisjärjestöstä. Karjalan kielen seura liittyy osaksi karjalaista delegaatiota, johon kuuluu muiden muassa Karjalan Rahvahan Liiton edustaja Petroskoista.

Maailmankongressin tarkoituksena on koota urallilaiset kansat (suomalais-ugrilaiset ja samojedit) yhteiseen foorumiin käsittelemään näiden kansojen kielen ja kulttuurin säilyttämiseen ja elvyttämiseen sekä alkuperäis- ja vähemmistökansojen oikeuksiin liittyviä kysymyksiä.

Kongressiin osallistuvat seuraavien kansojen edustajat: unkarilaiset, karjalaiset, komilaiset, komi-permjakit, marilaiset, mokšat, erzät, udmurtit, virolaiset, suomalaiset, vepsäläiset, inkeriläiset, mansit, hantit, saamelaiset, tverinkarjalaiset, nenetsit, kveenit, liiviläiset, selkupit, setukaiset, inkerikot, vatjalaiset, nganasanit ja enetsit.

Kun mukaan lasketaan tarkkailijat ja muut kongressivieraat, yhteensä paikalle odotetaan noin 600 osanottajaa. Erityistä merkitystä ja näkyvyyttä edelliselle Hanti-Mansijskissa järjestetyille kongressille antoi Suomen, Unkarin, Viron ja Venäjän presidenttien osallistuminen.

Myös nyt ollaan kutsumassa mukaan päämiehiä. Tietävästi Suomesta saa kutsun myös eduskunnan puhemies Eero Heinäluoma ja suurimmat eduskuntapuolueet.

Suomalais-ugrialaisten kansojen I Maailmankongressi järjestettiin vuonna 1992 Syktyvkarissa, Komin tasavallassa Venäjällä, II Maailmankongressi vuonna 1996 Budapestissa Unkarissa, III Helsingissä, IV kongressi Tallinnassa ja V

kongressi Hanti-Mansijskissa Venäjällä. Seuraava kongressi pidetään Suomessa vuonna 2016.

Kari Kemppinen johtaa Uhtua-seuraa

Uhtua-Seura on valinnut uudeksi puheenjohtajakseen toimitusjohtaja Kari Kemppisen. Vuosikokous pidettiin 31. maaliskuuta Lahdessa ennen Karjalan Sivistysseura ry:n vuosikokousta.

Puheenjohtajaksi valittu Kemppinen on toiminut pitkään Uhtua-Seuran aktiivisena jäsenenä ja Karjalan Sivistysseuran jäsenenä sekä puheenjohtajana vuosina 2009-2011. Hänen isovanhempansa äidin puolelta olivat syntyjään vienäläisiä, jotka tulivat vuonna 1922 Suomeen kymmenien tuhansien muiden pakolaisten joukossa. Hänen isoisänsä harjoitti vienäläisten tapaan aluksi laukkukauppaa ja myöhemmin 1930-luvulta alkaen kotitalonsa yhteyteen perustamassaan liikkeessä kauppatoimintaa Länsi-Uudellamaalla 1960-luvulle saakka.

Seuran johtokuntaan valittiin puheenjohtajan lisäksi Jorma Elo, Markus Elo, Erkki Mitro, Jarmo Rantanen, Hannu Raulo, Anna Salminen ja Salme Syri.

Uhtua-Seura on perustettu vuonna 1992 Karjalan Sivistysseura ry:n alaosastoksi. Uhtua-Seurassa on noin 400 jäsentä.

Uhtua-Seura on aatteellinen epäpoliittinen järjestö, jonka oma taloudellinen toiminta on vähäistä. Seura toimii täysin vapaaehtoisvoimin. Seura on ollut aktiivisesti mukana joko aloitteentekijänä tai tukijana useissa eri rakennusprojekteissa Uhtualla: ortodoksisirkko, lastenneuvola, Kalevalan piirin synnytyssairaala ja Uhtu-Seuran toimitalo. Lisäksi se on osallistunut vienankarjalaa elvyttävään kielipesätoimintaan ja moniin rakentajien koulutusprojekteihin.

Uhtua-Seuran toiminnan päätavoitteina ovat karjalan kielen ja kulttuurin vaaliminen, Uhtualla (Kalevalassa) toimivan sisarseuran, Uhtu-Seuran, ja erityisesti sen painopisteenä olevan nuorisotoiminnan tukeminen. Lisätietoja

Uhtua-Seuran toiminnasta saa osoitteesta www.uhtua.info.

Mustonen jatkaa Tverin ystävien puheenjohtajana

Joensuulainen Tapio Mustonen jatkaa Tverinkarjalaisten ystävät ry:n puheenjohtajana. Mustonen valittiin ensimmäisen kerran puheenjohtajaksi vuonna 2010. Yhdistys piti tämän kevään vuosikokouksensa 31. maaliskuuta Karjala-talolla Helsingissä.

Kokouksessa vierailivat tverinkarjalaiset kulttuuriaktiivit Nikolai Turi ev ja Zoja Turi eva. Puasinkoista syntyisin olevat sisarukset toimivat Tverinkarjalaisten Kulttuuriautonomiassa (Tverskaja regional'naja natsional'no-kul'turnaja avtonomija Tverskih karel). Kulttuuriautonomia-aseman yhdistys sai vuonna 1997, sitä ennen nimenä oli Tverin Karjalan kulttuuriseura.

Tuomisinaan vierailija oli mm. uunituore julkaisu Šyömizet tverin karielazin. Nimensä mukaisesti kirjanen esittelee perinteisiä tveriläisiä ruokia ja ruokailutapoja sekä juomia valmistusohjeineen. Suuri osa tekstistä on venäjäksi, mutta mukana on myös tverinkarjalaa, esimerkiksi ruokien esittelyt.

Tverinkarjalaisten ystävät tekevät ensi kesänä matkan Tverin Karjalaan 5.-10. heinäkuuta. Matkan kohteena on mm. Lesnojen kylä, jossa ei aikaisemmin ole suomalaisia vierailut. Lesnoissa pidetään kesäpuuasniekka 7. heinäkuuta.

Sortavala juhlii heinäkuussa koko viikonlopun

Sortavalan kaupunki täyttyy juhloista kesällä yhteensä kolmen päivän ajaksi 6.-8. heinäkuuta. Laulujuhlien pääjuhla pidetään sunnuntaina 8. heinäkuuta, mutta viikonlopun tapahtumat alkavat jo perjantaina 6. heinäkuuta jalkapallon ystävyysottelulla.

Lauantaina juhlistetaan Sortavalan

kaupungin 380-vuotistaivalta. Päivän ohjelmaan sisältyy Karjala-seminaari, jossa on alustajina suomalaisia professoreja. Reijo Pajamo kertoo Sortavalasta musiikkikaupunkina ja Tapio Hämynen karjalaisesta kulttuurista.

Musiikkiohjelmaa on viikonlopun aikana monissa muissakin paikoissa kuin vanhoista laulujuhlistaan kuuluisassa Vakkosalmen puistossa ja sen lauluvallalla. Erialaisten folklore-yhtyeiden konsertti kuullaan lauantaina kello 13.30 Pedri Shemeikan patsaan luona ja illalla iskelmä soi satamassa.

Matkoja Sortavalaan voi tiedustella esimerkiksi Pohjolan Matkasta puhelin 0201 303 420.

Jouko Vahtolan kunniaksi juhla-kirja

Suomen ja Skandinavian historian professori Jouko Vahtolan kunniaksi toimitettu juhla-kirja julkistettiin Kalevalan päivänä 28.2. Oulun yliopistossa.

Vahtolan tieteellisen uran ja yhteiskunnallisen työn kunniaksi toimitet-

tu Historian selkosilla - Jouko Vahtolan juhla-kirja on yli 500-sivuinen teos. Sen ovat toimittaneet Matti Enbuske, Matti Mäntylä, Matti Salo ja Reija Satokangas.

Teoksella on kaikkiaan 40 kirjoittajaa. Juhla-kirjan teemoja ovat varhaishistorian ja nimistön tutkimus, sota ja politiikka, talous ja yhteiskunta sekä sivistys ja usko. Teksteissä painottuu pohjoissuomalainen näkökulma.

Vahtola väitteli tohtoriksi vuonna 1980. Hän on ensimmäinen tohtoriksi väitellyt Oulun yliopiston historian laitoksessa. Hän on myös ensimmäinen oman laitoksen kasvatti historian professorina. Vahtola on hoitanut Suomen ja Skandinavian historian sekä historian professorin virkoja 1980-luvun lopulta lähtien.

Ennen teoksen julkaisutilaisuutta pidettiin historian ja aate- ja oppihistorian oppiaineiden opiskelijoille ja -tutkijoille suunnattu iltapäiväseminaari Historia-tieteissä tutkitaan. Seminaarissa opettajat ja tutkijat esittelivät omia ajankohtaisia tutkimushankkeitaan.

Tunnetuimpiin Jouko Vahtolan julkaisuihin kuuluu vuonna 1988 julkaistu te-

os Suomi suureksi - Viena vapaaksi. Valkoisen Suomen pyrkimykset Itä-Karjalan valtaamiseksi vuonna 1918.

Kulttuurifoorumi syksyllä Joensuussa

Suomalais-venäläinen kulttuurifoorumi järjestetään Joensuussa 3.-6.10.2012. Kulttuurifoorumi toimii väylänä sopivan yhteistyökumppanin löytämiseksi Venäjältä. Foorumin teemaksi on valittu Yhdessä enemmän.

Kulttuurifoorumitoimintaa ei ole rajattu tiettyihin kulttuurin osa-alueisiin, vaan yhteistyöehdotuksen tekävä taho voi olla yhtä hyvin taidegalleria, teatteriryhmä, orkesteri, musiikki- ja taidekoulu, kirjasto, sirkus, yliopisto tai matkailuyritys jne. Ehdotuksen voi tehdä myös yksittäinen toimija, mikäli hänellä on riittävät resurssit toteuttaa yhteistyötä.

Vuoden 2012 kulttuurifoorumiin ovat suomalaiset tehneet hanke-ehdotuksia venäläisille toimijoille alkuvuodesta. Venäläiset partnerit vastaavat suomalaisten hanke-ehdotuksiin 15.5.2012 mennessä.

Maanantaina 2. huhtikuuta Rahvahallini karjalankielini Čičiliušku-kuklateatteri sai Koirien Kalevala -näytelmänsä ensi-iltaan. Petroskoin kansallisen teatterin, kumpasessa pöjettih näytelmän, tuli 300 henkilyö. Ensi-ilta tuli karjalan kielellä omissetuksi puasniekaksi.

Kesämatkalle Karjalaan lukemista ja tuliaisiksi

- ota matkalukemiseksi koko porukalle
- vie tuiiaisiksi kun matkustat Karjalaan
- osta tai lahjoita kirja tai useampia kielipesille, koululuokille, kirjastoille...

Mauri Kunnaksen Koirien Kalevala vienankarjalaksi -kirja on kansalliseepoksen alkukieli ja Kunnaksen kirjojen 30. käännöskieli.

- 1 kpl 20 €
- 5 kpl yhteensä 100 €
- 10 kpl yhteensä 200 €
- 25 kpl yhteensä 500 €

**Kiitos
tuestasi!**

**Auta lasta oppimaan, edistä
vienankielen säilymistä!**

- Kieltä ja kulttuuria vuodesta 1906 -

KARJALAN SIVISTYSSEURA ry
Luotsikatu 9 D, 00160 Helsinki
Puhelin (09) 171 414
(ti ja to klo 10-15)
www.karjalansivistysseura.fi

Vienan kurssi pidetään Jyskyjärvellä

Karjalan kielen ja kulttuurin kurssi pidetään 26. -30. kesäkuuta Jyskyjärvellä Karjalan tasavallassa. Kurssin hinta on 80 euroa, mikä sisältää opetuksen ja aineistot.

Niikon matkat tarjoaa matkapakettia, jossa matkan osuus on 404 euroa ja viisumi 65 euroa. Lisätietoja ja ilmoittautumiset Karjalan Sivistysseuraan puhelin (09) 171 414 tai verkkosivujen kautta www.karjalansivistysseura.fi ajankohtaista.

Tie Viaan pohtii sukujen historiaa

Kahdeksannessa kansainvälisessä Tie Viaan -symposiumissa pohditaan vienalaisten sukujen historiaa, sukujen vaiheita 1900-luvun suurissa käänneissä ja niiden hajaantumista vieraille maille näissä poikkeuksellisissa oloissa. Symposium pidetään Kuusamossa 24. -25. elokuuta.

Tarkastelun keskiössä ovat muutamat vienalaissuvut, joiden edustajat kertovat tapahtuman osallistujille omien sukujensa keskuudessa elävistä tiedoista ja muistoista sekä omakohtaisista kokemuksistaan menneiltä vuosikymmeniltä.

Lisäksi symposiumissa esitellään vienalaissukujen kannalta keskeisiä Suomessa ja Venäjällä olevia arkistoja ja niiden käyttöä sekä avataan geenitutkimuksilla saavutettuja, vuosituhsien taakse ulottuvia näköaloja vienalaissukujen vaiheisiin.

Tapahtuman ohjelma jättää runsaasti tilaa keskusteluille, joissa esille voidaan nostaa muidenkin vienalaissukujen vaiheita, avata tietämystä vienalaisuudesta ja Vienan Karjalasta laajemmalle yleisölle.

Lisäksi Kuusamo-opisto järjestää matkan Solovetskiin 26. - 29. elokuuta.

Sortavalan Lauulujuhlat
SUURI KARJALAINEN PRUASNIEKKA

**Tervetuloa
Sortavalaan
7.-8.7.2012**

Matkat Sortavalaan
ovat nyt myynnissä.
Varaa omasi ajoissa.

www.sortavalanlauulujuhlat.net

Karjalan Sivistysseuran hallitus

Minun vienalaiset juureni

Mitrofanoffit, Dorofejffit ja Sofronoffit, vienalaiset suvut isäni puolelta, kiehtoivat mystisellä tavalla lapsen mieltäni. Kotona heistä kuulin, mutta pienenä oli vaikea ymmärtää asioita, joista isä ja sukulaiset puhuivat: Vienan Karjalan ja Suomen välistä yhteyttä, isoisää ensimmäisessä maailmansodassa Venäjän keisarin armeijassa, nimestä ja uskonnosta luopumista.

Isoäitini oli Anna Kaukoniemi (1887-1957), omaa sukuaan Dorofejff. Anna oli lapsuudessaan paljonkin läsnä, hän asui jonkin aikaa Oulussa perheemme kanssa, ja minä taas olin pitkiä aikoja Eeva-tätini, Annan nuorimman tyttären hoteissa Kuusamossa. Hänen kanssaan Anna eli elämänsä loppuun saakka. Annan äiti Evdokia Dorofejff, omaa sukuaan Sofronoff, nuorena leskeksi jäänyt, "tarmokas ja valistunut", oli kovin Viena-henkinen ja istutti innostuksen heimotyöhön myös neljään aikuiseksi eläneeseen lapseensa. Evdokia piti kauppaa Uhtuan Lamminpohjassa. Tuossa kaupassa tuolloin 5-vuotias Iivo oli ensimmäisen kerran iskenyt silmänsä tulevaan puolisoonsa Annaan, joka oli pari vuotta nuorempi. Ostoksilta kotiin palattuaan hän oli ilmoittanut pontevasti: "A olipa siellä soma tyttöni (= tyttönen), sen mie nain".

Sivistyksen merkityksen ymmärtänyt Anna piti jo 19-vuotiaana suomenkielistä lainakirjastoa Uhtualla, minkä vuoksi hänet julistettiin "ei-toivotuksi kansalaiseksi" vuonna 1907. Anna joutui pakenemaan pienen Annikki-vauvan kanssa Kuusamoon. Tuolloin oli juuri ilmestynyt Vienan Karjalaisten Liiton toimittama Pieni Alku-opastaja Vienan Karjalaisille "Lukutaidon tarpeessa, Avuksi aloittelijan". Se on minullakin, isäni antama.

Evdokia-ämmö oli kesällä 1916 tyttärensä ja vävyensä luona Kuusamossa kyläilemässä, kun Iivo sai määräyksen mennä maailmansotaan Ukrainan länsirintamalle. Evdokia, joka istui keinutuolissa perheen nuorin sylissä, sai viestin kuultuaan sydänhalvauksen ja menehtyi siihen välittömästi.

Isoisäni Ivan Mitrofanoff (1885-1937) muutti nimensä Iivo Kaukoniemeksi. Mitrofanoffeja oli monien vienalaisten tavoin siirtynyt Suomeen kauppiaksi.

Ivan pääsi sukulaisten hoiviin Virroille kouluun; Anna kävi koulua Uudessakaupungissa. Tämä selittää Iivon ja Annan hyvän kirjoitustaidon. Aina milloin he olivat erillään toisistaan, he kirjoittivat kirjeitä.

Isoäidin kuoltua isäni sai perii todellisen aarteen. Isoisä oli joulukuksi 1905 antanut tulevalle puolisolleen postikorttialbumin, jota Kaukoniemen lapset olivat saaneet katsella sairaina ollessaan. Albumi on täynnä kauniita, kansallishenkisiä ja romanttisia maisemia- ja kuvakortteja, jotka kertovat tarinoita sukuni ihmisistä. Nyt albumi on minulla, eikä se eivätkä sen välittämät tarinat lakkaa kiehtomasta.

Sofronoff-suvun tarina liittyy vuositasaiseen kaupankäyntiin Vienan ja Suomen välillä. Onneksemme suvun yhteen haaraan on naitu professori Raimo Ranta. Hän on laatinut Sofronoffeista kaksi sukukirjaa, jotka ovat osa maamme kauppa- ja kulttuurihistoriaa. Ensimmäinen osa päättyy ajallisesti 1920-luvulle. Toinen osa sisältää pääasiassa autonomian ajan lopulla Suomessa vaikuttaneiden Sofronoffien kirjeitä, piirroksia ja valokuvia. Niiden ymmärtämiseksi on henkilöiden taustoja valotettu kertomuksin, jotka tekevät ihmisiä eläviä ja tuntevia.

Raimo Rannan kirjat kertovat myös Vienan Karjalaisten Liiton perustamisesta, isovanhempini osallistumisesta siihen ja työn alkua ajoista. Alkuvuosina Liiton yhdeksänjäseniseen johtokuntaan kuului jopa neljä Sofronoffia. Postikorttialbumista olen löytänyt päiväämättömän ja allekirjoittamattoman kortin, jossa kehoitetaan "Hyvää Weljeä" lähtemään "Wenäjän Karjalaisten kokoukseen Waasaan tämän kuun 25 p:nä".

Tuolloin viitotetulla tiellä minäkin nyt olen, Lahdessa Karjalan Sivistysseuran puheenjohtajaksi valittuna, vienankarjalaisuuden innostamana. Tunnen olevani osa suvun rohkeiden naisten ketjua. Elokuussa lähdän Tie Viaan -symposiumin jälkeen pitkään unelmoimalleni matkalle Solovetskiin, jonne tiedän isoäitini Annan suunnitelleen reissua nuorena tyttönä.

EVA-KAISA LINNA
puheenjohtaja
Karjalan Sivistysseura ry

PS. Tämä puheenjohtajan palsta on tällä erää viimeinen tässä muodossa. Palsta tulee uusiutumaan ja antamaan tilaa myös muiden seurassa toimivien henkilöiden ajatuksille.

Oletko kiinnostunut sukusi juurista?

Tai ehkä kaipaavat hiukkasen erilaista kesämatkaa!

**Vuokkiniemen
Pruasniekka-viikon
matkavalmistelut
ovat käynnissä**

**Lähde Vuokkiniemi-seuran
matkalle Vuokkiniemen
runokylään elokuussa**

1.-5.8.2012!

Seura on hankkinut suoraan Wienan Karjalasta tiedoensi kesän pruasniekan (pitäjäjuhlan) ohjelmasta:

- Torstai 2/08: Jumalanpalvelu (Il'an päivä)
- Perjantai 3/08: karjalankielinen teatteri
- Lauantai 4/08: varsinainen juhlapäivä
- Sunnuntai 5/08: karjalaiset illanistujaiset (illačut)

■ Ohjelmajärjestystä pyritään vieraiden toiveiden mukaan sovittamaan, joten se on luonnostelma ja tarkentuu jatkuvasti.

■ Matkalle lähdetään Kajaanin rautatieasemalta keskiviikkona 1.8. noin klo 15 ja sunnuntaina 5.8. pa-laamme samaan paikkaan noin klo 15.

■ Matkan kuljetus- ja viisumikulut ovat olleet alle 150 euroa/ henkilö ja lisäksi kuluja syntyy kotimajoi-

tuksista ja ruokailuista. Tarkemmat tiedot seuran jäsenkirjeessä sekä nettisivuilla.

■ Seura järjestää myös perinteisen kyläkerroksen, jonka avulla saa laajemman kuvan ihmisten ja kylän arjesta ja ennen kaikkea historiasta.

■ Vienankarjalanmurre on vielä voimissaan Vuokkiniemellä, joten siellä on helppo päästä puheisiin paikallisen väen kanssa.

MIKÄLI OLET KIINNOSTUNUT MATKASTA VENÄJÄN KARJALAAN JA KALEVALAN MAISEMIIN, NIIN OTA YHTEYTTÄ SEURAN HALLITUKSEN JÄSENIIN TAI SUORAAN TUULA TAKAMÄKEEN TAI ASMO KALLIOON: TUULA PUH. 040 719 3201 TAI TUULA.TAKAMAKI@SAUNALAHTI.FI ASMO PUH. 050 372 0443 TAI AOKALLIO@GMAIL.COM